

**WŁADYSŁAW
BARTOSZEWSKI
1922-2015**

Widerstand - Pod prąd
Erinnerung - Pamięć
Versöhnung - Pojednanie
Kulturdialog - Dialog kultur

**Neue Stationen
der Ausstellung
in Deutschland**

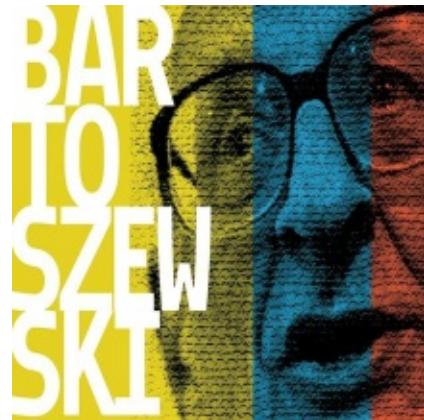
**Nowe przystanki
wystawy
w Niemczech**

INHALT

Vorwort
Wstęp

4

Ausstellungskatalog
Katalog wystawy

5

Widerstand
Pod prąd

6

Erinnerung
Pamięć

15

Versöhnung
Pojednanie

23

Sankt Augustin

32

Düsseldorf

35

Oberhausen

37

Homburg (Saar)

39

Impressum

Herausgeber / Wydawca - 12/2020:

Deutsch-Polnische Gesellschaft Berlin e.V.

Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Berlinie

www.dpgberlin.de

www.bartoszewski-initiative.de

Gestaltung und Satz / Koncepcja i skład:

Marcin Barcz, mbarcz@hotmail.com

Zusammenarbeit / Współpraca:

Anita-Baranowska-Koch, Weronika Priesmeyer-Tkocz

Titelgrafik / Grafika na okładce:

Wiesław Smetek, smetek.de

SPIS TREŚCI

Darmstadt

41

Torgau

43

Pasewalk

45

Halle (Saale)

47

Weimar

49

Cottbus

51

Potsdam

53

Frankfurt (Oder)

55

Und der Weg
geht weiter...

A droga prowadzi dalej... 57

Die Organisatoren der Ausstellung danken für die Teilnahme am Projekt und die Unterstützung:
Organizatorzy wystawy dziękują za udział w projekcie i wsparcie:

Der Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Wir danken der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit für die Ausleihe der Ausstellung
Dziękujemy Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej za wypożyczenie wystawy

Vorwort

Im Sommer 2019 präsentierte die Deutsch-Polnische Gesellschaft Berlin den ersten Teil der Publikation „Auf den Spuren des Brückebauers“, mit umfangreichen Berichten von bisherigen Standorten der Wanderausstellung „Władysław Bartoszewski 1922 – 2015. Widerstand – Erinnerung – Versöhnung“. Kurz zur Erinnerung: Nach der Berliner Premiere im Juli 2018 war die Ausstellung in weiteren vier Städten zu sehen - Magdeburg, Hamburg, Dresden und Görlitz. Mit der Beschreibung der Vernissage in der Europastadt Görlitz-Zgorzelec, wo Bartoszewski 2002 mit dem Brückenpreis gewürdigt wurde, endete die erwähnte Dokumentation.

Doch die Reise der Ausstellung ging weiter. Inzwischen besuchte sie weitere zwölf (insgesamt also stolze siebzehn) Orte. Von Nordrhein-Westfalen, über Saarland, Hessen und Sachsen, Mecklenburg-Vorpommern, Sachsen-Anhalt und Thüringen, bis nach Brandenburg war Władysław Bartoszewski auf symbolische Weise wieder in (fast) ganz Deutschland zu Gast.

Wir erinnern an seine Spuren in all diesen Orten und alle Berichte von den Ausstellungspräsentationen finden Sie im vorliegenden, zweiten Teil der „Reise-reportage“ von der Wanderung „in den Fußstapfen“ des deutsch-polnischen Brückebauers. Überall wurde die Ausstellung zum Anlass für wunderbare, manchmal bewegende, auf jeden Fall immer höchst inspirierende Begegnungen.

Wir hoffen sehr, dass diese Broschüre auch unsere Leserinnen und Leser inspirieren wird. Und sollten Sie die Dokumentation der jeweiligen Ausstellungstationen nicht interessant genug finden, laden wir Sie zumindest zum Durchblättern des hier am Anfang publizierten Katalogs. Sie finden dort die vollständige Sammlung der deutschen Tafeln. Sonstige Informationen über die Ausstellung sowie ein inzwischen reichhaltiges Archiv von virtuellen Begleitmaterialien (darunter Videopräsentationen oder filmbasierte Unterrichtsstunden) steht Ihnen auf der Homepage www.bartoszewski-initiative.de der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin zur Verfügung.

Anita Baranowska-Koch, Ausstellungskoordinatorin
Marcin Barcz, Ausstellungskurator

Wstęp

Latem 2019 r. Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Berlinie wydało pierwszą część publikacji pt. „Śladami budowniczego mostów”, zawierającą obszerne relacje z dotychczasowych miejsc prezentacji wystawy „Władysław Bartoszewski 1922 – 2015. Pod prąd – Pamięć – Pojednanie”. Ku przypomnieniu: po berlińskiej premierze w lipcu 2018 r., wystawa była pokazywana w kolejnych czterech miastach: Magdeburgu, Hamburgu, Dreźnie i Görlitz. Wspomnianą dokumentację zamkała opis wernisażu w Görlitz-Zgorzelcu, gdzie Bartoszewski uhonorowany został w 2002 r. Nagrodą Mostu.

Wystawa kontynuowała tymczasem swą podróż, odwiedzając następne dwanaście (a więc łącznie dumne siedemnaście) miejscowości – od Północnej Nadrenii-Westfalii, poprzez Kraj Saary, Hesję i Saksonię, Meklemburgię-Pomorze Przednie, Saksonię-Anhalt i Turcję, aż po Brandenburgię. W symboliczny sposób Władysław Bartoszewski ponownie zagościł w (niemal) całych Niemczech.

W niniejszym, drugim tomie „reportażu z podróży“ tropami polsko-niemieckiego budowniczego mostów, znajdą Państwo wspomnienia jego śladów we wszystkich tych miejscowościach i relacje z prezentacji wystawy. Wszędzie tam stanowiła ona okazję do wspaniałych, czasem wzruszających, a z pewnością zawsze niezwykle inspirujących spotkań.

Mamy nadzieję, że broszura ta zainspiruje również nasze Czytelniczki i Czytelników. A jeśli dokumentacja poszczególnych przystanków wystawy nie spotka się z Państwa dostatecznym zainteresowaniem, zapraszamy przynajmniej do przekartkowania zawartego na początku katalogu. Znajdą w nim Państwo kompletny zbiór niemieckojęzycznych tablic wystawy. Pozostałe informacje na jej temat oraz powstałe tymczasem bogate archiwum wirtualnych materiałów towarzyszących (w tym prezentacji audiowizualnych i opartych o filmy lekcji) są do Państwa dyspozycji na stronie internetowej Towarzystwa Niemiecko - Polskiego w Berlinie: www.bartoszewski-initiative.de.

Anita Baranowska-Koch, koordynatorka wystawy
Marcin Barcz, kurator wystawy

Ausstellungskatalog

Die Ausstellung "Władysław Bartoszewski 1922-2015. Widerstand - Erinnerung - Versöhnung - Kulturdialog" war ursprünglich nur dem Lebenswerk von Władysław Bartoszewski gewidmet. Erstmals wurde sie im September 2015 am Sitz der polnischen Regierung in Warschau der Öffentlichkeit präsentiert, wo Władysław Bartoszewski bis zum Ende seines 93-jährigen Lebens beruflich tätig war. Die Ausstellung organisatoren unter der Leitung des Kurators Cyryl Skibiński wollten die Biografie des am 24. April 2015 verstorbenen ehemaligen polnischen Außenministers, Diplomaten und Historikers nicht in der traditionellen Form eines chronologischen Lebenslaufs darstellen, sondern in erster Linie auf jene Bereiche aufmerksam machen, die für Bartoszewski selbst am wichtigsten waren und den besten Einblick in seine facettenreiche Persönlichkeit geben. Weil Władysław Bartoszewski Jahrzehntelang aktiv an wichtigen historischen Prozessen beteiligt war, ist diese Ausstellung zugleich eine Erzählung über die neueste polnische und mitteleuropäische Geschichte. In seiner Biografie spiegeln sich Licht und Schatten der miteinander verwobenen deutsch-polnisch-jüdischen Geschichte im 20. Jahrhundert. Zugleich vermittelt die Ausstellung eine universelle und allgemeinverständliche Botschaft. Sie erzählt vom Widerstand des frei denkenden Menschen gegen jede Form von Unterdrückung und deren gleichgültiger Duldung. Sie erinnert an die Opfer von Verfolgung und verweist auf die Bereitschaft zum Dialog überall dort, wo Verständigung und Versöhnung trotz erlebten Leids möglich sind. Dementsprechend war die Ausstellung zunächst in drei verbundene Bereiche unterteilt: "Widerstand", "Erinnerung" und "Versöhnung".

Katalog wystawy

Wystawa zatytułowana "Władysław Bartoszewski 1922-2015. Pod prąd - Pamięć - Pojednanie - Dialog kultur" początkowo była poświęcona wyłącznie działalności Władysława Bartoszewskiego. Po raz pierwszy wystawa została udostępniona publicznie we wrześniu 2015 roku w siedzibie polskiego rządu, gdzie Władysław Bartoszewski pracował do końca swego 93-letniego życia. Autorzy wystawy, pod kierownictwem ówczesnego kuratora Cyryla Skibińskiego, przedstawili biografię zmarłego 24 kwietnia 2015 roku dyplomaty i historyka, byłego ministra spraw zagranicznych, nie w tradycyjnej formie chronologicznego życiorysu, lecz zwracając uwagę przede wszystkim na obszary działalności najistotniejsze dla samego Władysława Bartoszewskiego i dające zarazem najlepszy wgląd w jego bogatą osobowość. Wystawa stanowi jednocześnie opowieść o najnowszej historii Polski i Europy Środkowej, ponieważ Władysław Bartoszewski przez dziesięciolecia brał czynny udział w najważniejszych wydarzeniach minionych lat. W jego biografii znajdują odbicie zarówno mroczne, jak i pełne nadziei echa splecionych ze sobą losów Polaków, Niemców i Żydów w XX wieku. Wystawa niesie przesłanie uniwersalne i zrozumiałe dla wszystkich. Opowiada o oporze przepełnionego duchem wolności człowieka wobec wszelkich form ucisku i obojętności w obliczu zła. Przypomina o ofiarach prześladowań i wskazuje na gotowość do dialogu wszędzie tam, gdzie mimo doświadczonego cierpienia możliwe jest porozumienie. Pierwotnie wystawę podzielono na trzy powiązane działa tematyczne: "Pod prąd", "Pamięć" i "Pojednanie".

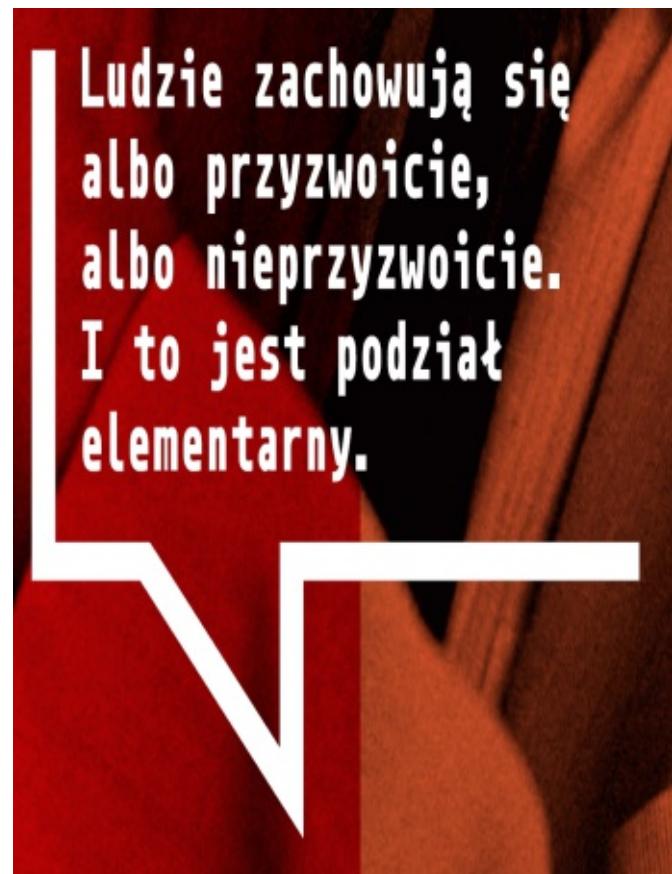

Widerstand

Der Ausstellungsteil "Widerstand" erzählt von den Aktivitäten Władysław Bartoszewskis im Untergrund während des Zweiten Weltkriegs im besetzten Warschau. Hier wird der junge Soldat der Heimatarmee vorgestellt, der Mitbegründer des konspirativen "Hilfsrates für Juden" (Codename "Żegota"), der Redakteur konspirativer Schriften und Teilnehmer am Warschauer Aufstand 1944.

Das Kriegsende ist der Anfang eines weiteren Verfolgungskapitels in seiner Biografie – diesmal als persona non grata der kommunistischen Machthaber. Die Ausstellung begleitet Władysław Bartoszewski während der insgesamt mehr als sechsjährigen Haft, die er teilweise zusammen mit deutschen Kriegsverbrechern verbringen musste. Wir erfahren von seinem erneuten Verlust der Freiheit während des sogenannten Kriegsrechts 1981 im Internierungslager Jaworze.

Seine oppositionelle Tätigkeit bleibt ebenfalls nicht unerwähnt, darunter die geheime Zusammenarbeit mit der polnischen Abteilung des Senders Radio Free Europe, für den Władysław Bartoszewski regelmäßig Berichte verfasste. Der Ausstellungsbereich "Widerstand" zeigt einen ungebrochenen Menschen, der unter keinen Umständen bereit war, seine Prinzipien aufzugeben und der erst im hohen Alter die ersehnte und erkämpfte Freiheit erreichen konnte.

Pod prąd

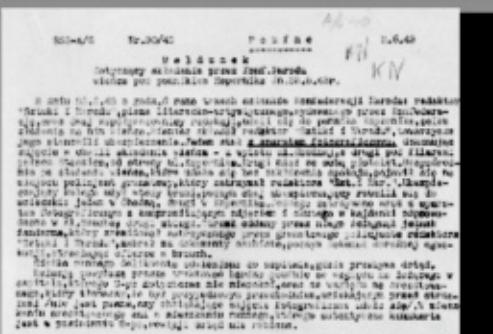
Część zatytułowana "Pod prąd" opowiada o działalności konspiracyjnej Władysława Bartoszewskiego w okupowanej Warszawie podczas II wojny światowej. Przedstawia ona młodego żołnierza Armii Krajowej, współtwórcę Rady Pomocy Żydom (kryptonim "Żegota"), redaktora podziemnych pism i uczestnika Powstania Warszawskiego w 1944 roku.

Koniec wojny otwiera kolejny rozdział prześladowań w biografii Władysława Bartoszewskiego – tym razem ze strony władz komunistycznej Polski. Wystawa prezentuje jego losy w trakcie ponadścioletniego pobytu w więzieniach (gdzie dzielił on celę z byłymi zbrodniarzami hitlerowskimi) i podczas internowania w obozie w Jaworzu po wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego w grudniu 1981 roku.

Wspomniana jest tu także działalność opozycyjna Władysława Bartoszewskiego, m.in. tajna współpraca z rozgłośnią polską Radia Wolna Europa, dla której przygotowywał regularne sprawozdania.

Część "Pod prąd" ukazuje człowieka niezłomnego, gotowego w każdych warunkach bronić własnych zasad, któremu dopiero w podeszłym wieku dane było doczekać upragnionej i wywalczonej wolności.

"Wir werden Pawiak rächen" -Parole von Pfadfindern der Organisation für Kleinsabotage "Wawer", Bracka-Straße in Warschau. Pawiak war der volkstümliche Name des berüchtigten Warschauer Gefängnisses für politische Häftlinge.

Meldung von Władysław Bartoszewski (Deckname "Teofil"), 1943

Władysław Bartoszewski wurde im August 1942 als Soldat der Heimatarmee vereidigt. Er arbeitete im Informations- und Propagandabüro der Hauptkommandantur, wo er das politische Leben im Untergrund, darunter die Untergrundpresse, analysierte. Im November wurde er zudem stellvertretender Leiter der Gefangenabteilung der Delegatur der polnischen Exilregierung. Die Abteilung unterstützte Gefangene im Warschauer Pawiak-Gefängnis und sammelte Informationen über die dortigen Zustände.

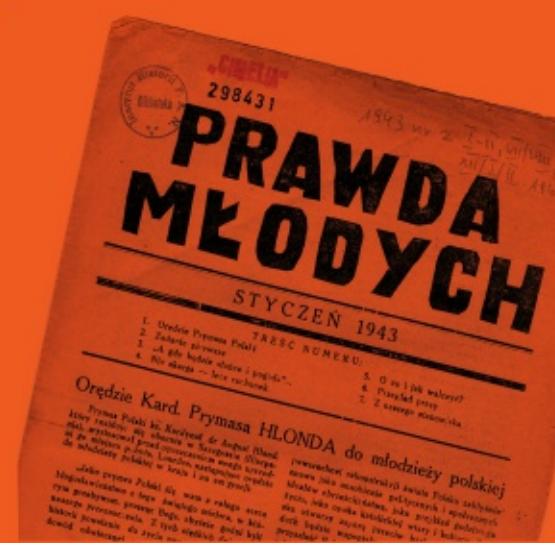
Vom Arbeitsamt im besetzten Warschau ausgestellte Arbeitsbescheinigung für Władysław Bartoszewski

Der Schuss rief einen Gendarmen herbei, der den von einem polnischen Polizisten festgehaltenen Redakteur von "Sztuka i Naród" (Kunst und Volk), durchsuchte, ihm die Papiere abnahm und ihn an Ort und Stelle mit einem Schuss in den Bauch exekutierte.

Erste Nummer von "Prawda Młodych" (Wahrheit der Jungen).

Bartoszewski war Chefredakteur der von der katholischen Untergrundorganisation Front Odrodzenia Polski (Front der Wiedergeburt Polens) herausgegebenen Jugendzeitschrift.

Gott wollte, dass du Auschwitz überlebst, aber warum? Nicht, damit du dich selbst bemitleidest, sondern damit du Zeugnis über die Wahrheit ablegst. Mach die Augen auf. Weißt du, was im Ghetto geschieht?

Jan Zieja,
Seelsorger der Jugenduntergrund-organisation Szare Szeregi
(Graue Reihen), 1944

J. Zieja zu W. Bartoszewski im Sommer 1942, zitiert nach "Skąd pan jest? Wywiad rzeka" (Woher kommen Sie? Ein Gespräch), Warschau 2006, S. 66

Der Judenhilfsrat "Żegota" entstand als Institution der polnischen Exilregierung Anfang Dezember 1942.

Er half Flüchtlingen aus aufgelösten Ghettos, die den Transporten in die Vernichtungslager entkommen waren.

Bartoszewski repräsentierte im Rat die von der Schriftstellerin Zofia Kossak gegründete katholische Organisation Front Odrodzenia Polski (Front der Wiedergeburt Polens).
Seine Hauptaufgabe war es, untergetauchten Juden falsche Dokumente zu beschaffen.

"Żegota"-Mitglieder bei einer Veranstaltung zum dritten Jahrestag des Aufstandes im Warschauer Ghetto. In der ersten Reihe von rechts: P. Gajewski, F. Arczyński, W. Bartoszewski, A. Berman, T. Rek. Teatr Polski in Warschau, April 1946

Władysław Bartoszewski während eines Besuchs bei Zofia Kossak. Zielonka bei Warschau, 1943.

Im Warschauer Hotel Polski (Długa-Straße 29) waren Juden interniert, die mit dem falschen Versprechen einer möglichen Ausreise in neutrale Staaten angelockt worden waren. Rund 1.900 starben in Auschwitz-Birkenau, 300 wurden im Pawiak-Gefängnis erschossen, weitere 300 überlebten.

Abschriften von Bartoszewskis (Deckname "Ludwik") Meldungen zur sog. "Hotel- Polski-Affäre", Juli 1943.

Ich muss Ihnen leider mitteilen, dass meine Vermutungen zum Schicksal der aus dem Hotel Polski abtransportierten Juden sich auf traurige Weise bestätigt haben.

Warschauer Aufstand 3

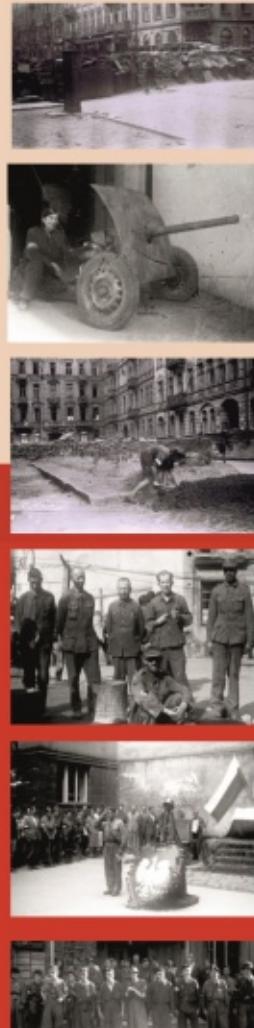
Warschau, Marszałkowska-Straße 62
- während der gesamten Dauer des
Aufstands Sitz des Radiosenders "Anna".

Während des Warschauer Aufstands 1944 war Bartoszewski im Radiosender "Anna" tätig. Die Station arbeitete rund um die Uhr, hielt den Kontakt mit anderen aufständischen Sendern und sandte Kuriere aus. Die gesammelten Informationen wurden umgehend ausgewertet und an die Kommandantur weitergeleitet. Das von Bartoszewski redigierte Bulletin "Biuletyn. Wiadomości z miasta i radiowe" (Bulletin. Nachrichten aus Stadt und Funk) diente der Information der Zivilbevölkerung.

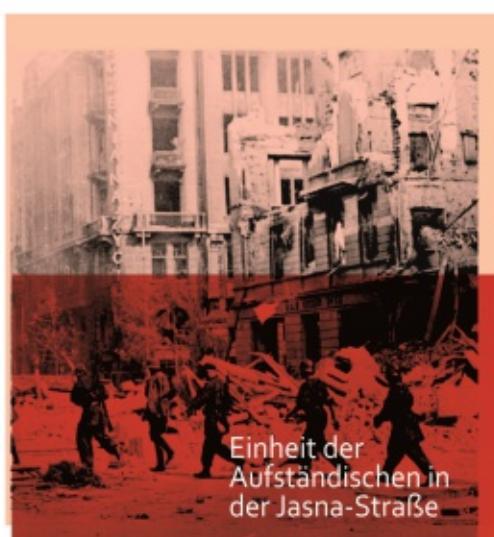

Exemplar des von Bartoszewski redigierten Nachrichtenbulletins, das während des Warschauer Aufstands erschien.

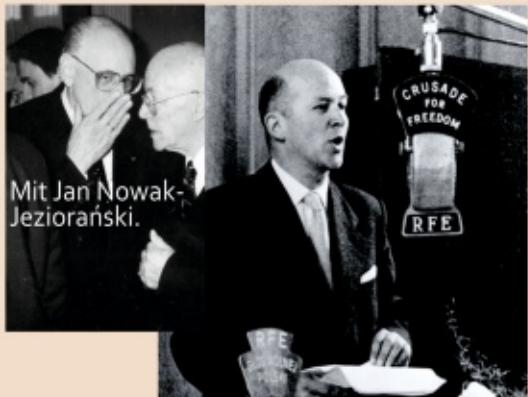
Nach dem Scheitern des Warschauer Aufstands schlug Bartoszewski sich nach Krakau durch und setzte dort - bis zur Auflösung der Heimatarmee im Januar 1945 - seinen Dienst im aus Warschau evakuierten Informations- und Propagandabüro der Hauptkommandantur fort.

Bescheinigung für den
Fall einer Polizeikontrolle,
ausgestellt vom
Hauptfürsorgerat
(Rada Główna Opiekuńca)
in Krakau.

Einheit der
Aufständischen in
der Jasna-Straße

Mit Jan Nowak-Jeziorański.

Wie jetzt festgestellt wurde, erfolgt die Übermittlung von diskreditierenden Informationen an Radio Free Europe auf Initiative von Władysław Bartoszewski, Journalist und Publizist, angestellt bei der Gesellschaft Polnischer Bibliothekare in Warschau.

Geheime Notiz des Sicherheitsdienstes zu den Informanten von Radio Free Europe.

Jan Nowak-Jeziorański, Leiter der polnischen Sektion von Radio Free Europe

Während eines Israelaufenthalts 1963 knüpfte Bartoszewski Kontakte zu Radio Free Europe. Einige Wochen danach traf er sich in Wien mit Tadeusz Żenczykowski, einst sein Vorgesetzter in der Heimatarmee und nun stellvertretender Leiter der polnischen Sektion von Radio Free Europe. In den folgenden 18 Jahren schickte er der Redaktion geheime Berichte zur Lage in Polen. Trotz zahlreicher Verhöre und Durchsuchungen konnte ihm der Sicherheitsdienst nichts nachweisen.

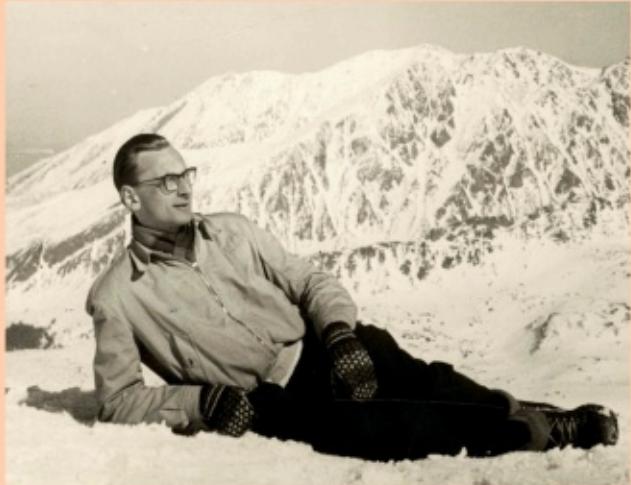

Mit Kurt Skalnik in der Wohnung der Bartoszewskis.
Warschau, Anfang der 1970er Jahre.

Anfang der 1960er Jahre lernte Bartoszewski den katholischen österreichischen Journalisten Kurt Skalnik kennen, der später für mehrere österreichische Bundespräsidenten arbeitete. Skalnik wurde zum wichtigen Helfer bei der Übermittlung von Nachrichten an Radio Free Europe.

Stalinistische Gefängnisse 5

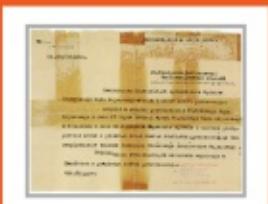
Nach der Entlassung aus dem Gefängnis.
Zakopane, 1955.

Ich hielt die sowjetischen Sicherheitsorgane nie für weniger gefährlich als die deutschen, nationalsozialistischen. Im Gegenteil - ich hielt sie wegen ihrer Jahrzehntelangen Erfahrung in Anwendung von Massenterrors sogar für gefährlicher.
"Życie trudne, lecz nie nudne" (Das Leben ist schwer, aber nicht langweilig),
Krakau 2010, S. 184

Entlassungsschein des Gefängnisses
im Warschauer Stadtteil Mokotów, 1948.

Mitte November 1946 geriet Bartoszewski in der Wohnung von Bekannten zufällig in eine Falle des Sicherheitsdienstes. Eineinhalb Jahre saß er unter Spionageverdacht in Untersuchungshaft. Im April 1948 kam er frei, ohne dass die Ermittlungen abgeschlossen wurden. Im Dezember 1949 wurde er erneut verhaftet, wegen Spionage zu acht Jahren Haft verurteilt und im August 1954 aus gesundheitlichen Gründen entlassen (im Gefängnis war er an Tuberkulose erkrankt).

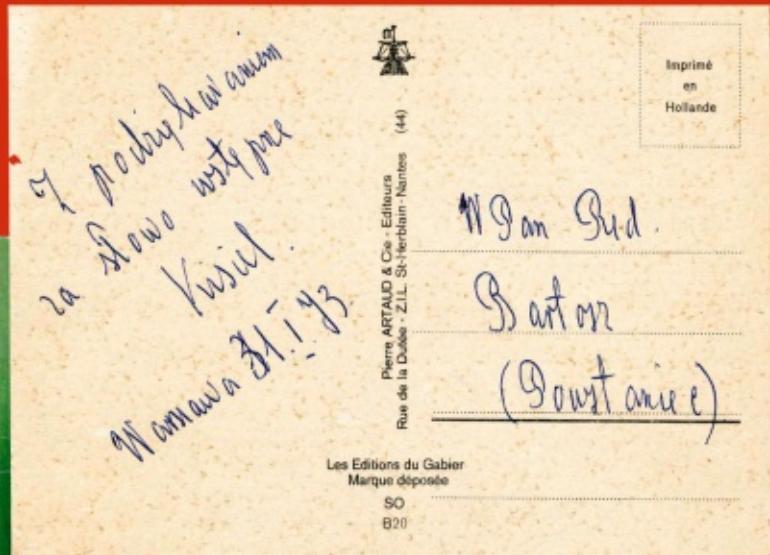

Bescheinigung des Militärgerichtshofs
über die Aufhebung des Urteils,
1955

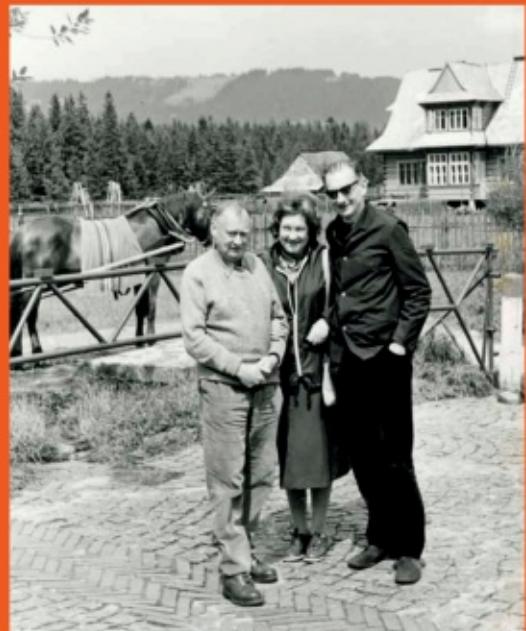
Zygmunt Gross

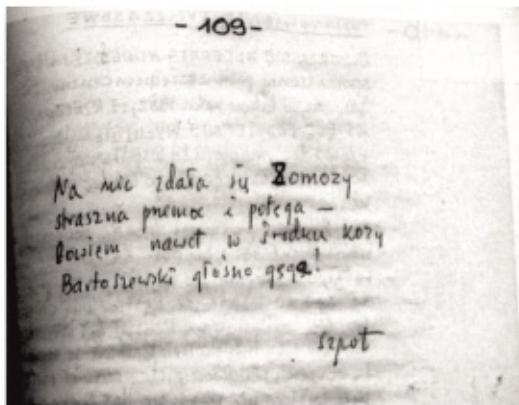
Wissen Sie, es gab und gibt mir zu denken, dass drei Richter des Militärbezirksgerichtes, echte Polen aus Fleisch und Blut, mich wegen erfundener Spionage zu jahrelanger Haft verurteilten, während der Anwalt Zygmunt Gross, ein mittelechter Pole, weil Vertreter der jüdischstämmigen polnischen Elite, mich mutig verteidigte.
Władysław Bartoszewski, Mimo wszystko (Trotz allem),
Gespräch mit Michał Komar,
Warschau 2013, S. 375

Postkarte von Stefan Kisielewski
- eine scherzhafte Anspielung
auf das von der Zensur gegen
Bartoszewski verhängte Druckverbot.

Mit Stefan und Lidia Kisielewski in
Zakopane.

Eintrag des Dichters
Janusz Szpotński
im Erinnerungsbuch zum 60.
Geburtstag von
Władysław Bartoszewski im
Internierungslager Jaworze.

Seit Beginn der 1970er Jahre wurde Bartoszewski vom Sicherheitsdienst überwacht. Trotzdem unterstützte er oppositionelle Gruppierungen und engagierte sich öffentlich für verfolgte Oppositionelle. Am 13. Dezember 1981, dem Tag der Verhängung des Kriegsrechts, wurde er verhaftet und ins Internierungslager Jaworze gebracht. Nach fünf Monaten kam er nach Interventionen der Deutschen Bischofskonferenz und westlicher Jüdischer Gemeinden frei.

Letzte Seite des Eintrags
von Tadeusz Mazowiecki
im Erinnerungsbuch zum 60.
Geburtstag von
Władysław Bartoszewski im
Internierungslager Jaworze.

Erinnerungsbuch
mit Einträgen
von Mitgefangenen
im Internierungslager
Jaworze.

-9-

Zostalem sam z dwudziestoma, cywil-powiatowymi i kierowcami ponieki do mnie. Mysiliem: czarzy kiedy telefonowali i przydzieliliśmy daty, kiedy już tylko mówiąc zezwolenie. Byliśmy przygotowani na to, że to tylko następny pochód.

Po kilkunastu minutach kierowcy mieli napisać "niedziela" i wrócić do inselce. Zostawiliśmy mówiąc "nie cepejo". To mówiąc byliśmy na jedno noc - pomyśleli. Zostawiliśmy mówiąc dla policyjnych załatwiań stamtąd wiele dni, kiedyś niesporządzają oficer, a nieszkutko dalszych sprawdzeń mówiąc policyjnych.

- Pan tu zostaje - mówiąc policyjnym byliśmy faktycznie, aby nie próbować panu odgór wezwania, bo to byłoby niezdobrze skończyć.

Niż bardziej to jeszcze rozwiniętej. Zostajesz? Jasne? Nie chcesz? O co to mówiąc zapędzieni.

- Tu już są inni - powiedział oficer - oni mają nawet takiego samego starszego. Nazywa się Bartszewski.

Niż powiedziałem jasne, mówiąc orzeczenie, że jestem we mniej zacnych trądzikach.

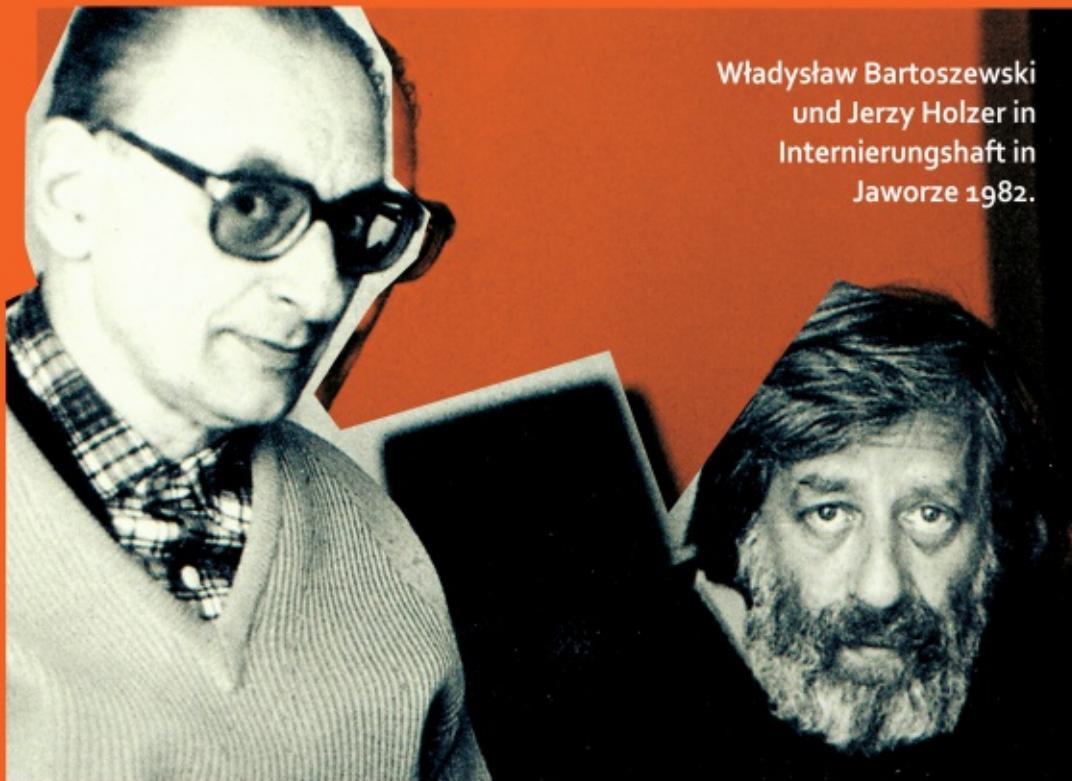
Tadeusz Mazowiecki

P.S. Rano od Józefa Jedlickiego i Włodzimierza domagałem się, że zjeżdżam się tu jedno duch, ponieważ - obojętnie zauważałem niezadowolony - już mówiąc wiernie.

Ten aranżac, że mówią prawo, określając z powiększeniem, przypisując tego duchesa i wpisując do przewodu do tej kwestii

Jaworze 19. II. 1982 T.M.

Władysław Bartoszewski
und Jerzy Holzer in
Internierungshaft in
Jaworze 1982.

In den vergangenen 25 Jahren nutzte er konsequent jede Möglichkeit zu antikommunistischer Tätigkeit, deren Form und Methode je nach der politischen Situation im Lande wechselte. Chronologisch wären zu nennen: Delegatur der Nationalen Streitkräfte, Untergrundtätigkeit, Volkspartei, nach 1956 Presseaktion mit dem Ziel einer Rehabilitation des rechten Untergrunds in der Besatzungszeit, Zusammenarbeit mit Radio Free Europe.

Notiz von Oberst H. Piętka, Leiter der für die Bekämpfung der Opposition zuständigen III. Abteilung im polnischen Innenministerium, September 1970.

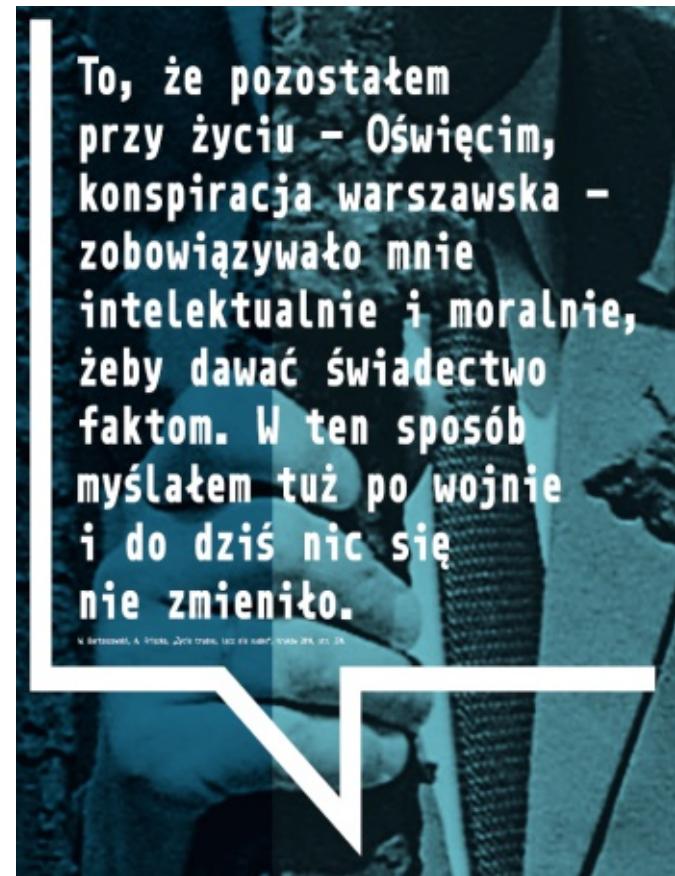

Bartoszewski mit dem Anwalt (und seinem Vorgesetzten im Warschauer Aufstand) Kazimierz Ostrowski. Überwachungsfoto des Sicherheitsdiensts, Krakau, 1972.

Erinnerung

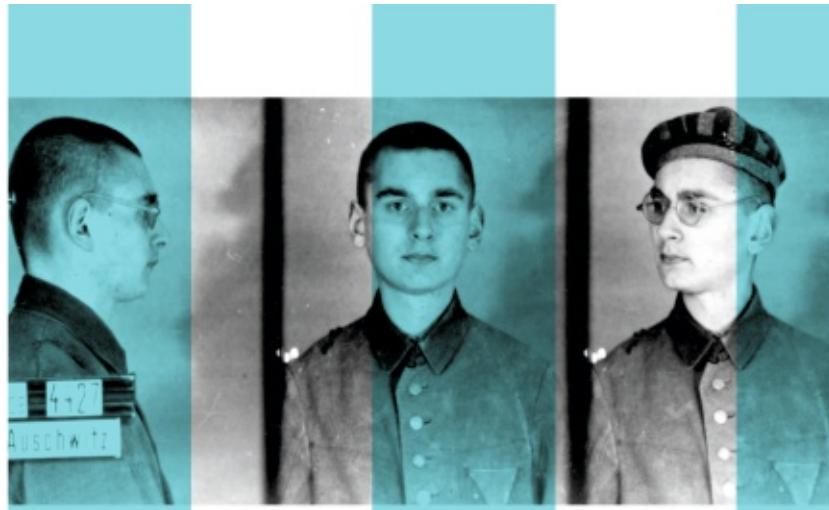
"Erinnerung" – so heißt der Teil der Ausstellung, der die für Władysław Bartoszewski selbst wohl bedeutendste Lebensaufgabe zeigt: die Stimmen der verstummtten Gewaltpflichten zu bewahren. Die Gräueltaten sollten nicht in Vergessenheit geraten. Diese lebenslange Dokumentationsarbeit begann mit der Entlassung des nicht einmal 19-Jährigen aus dem Konzentrationslager Auschwitz im Frühling 1941 (in das er nach einer Großrazzia im Herbst 1940 eingeliefert wurde und das er vermutlich aufgrund der Intervention des Roten Kreuzes schwerkrank verlassen konnte). Das Überleben der Auschwitz-Hölle betrachtete er als lebenslange Verpflichtung, Zeugnis abzulegen. Er verfasste u.a. den ersten illegal publizierten Auschwitz-Bericht. Auch nach dem Krieg setzte er seine Dokumentationsarbeit fort: trotz der Zensur veröffentlichte er Artikel über den von den Kommunisten gern verschwiegenen Warschauer Aufstand in den Zeitungen "Gazeta Ludowa", "Stolica" und "Tygodnik Powszechny". Er stellte Listen über die Terroropfer der Deutschen zusammen, begleitete als Journalist die Exhumierungen von Massengräbern, hielt Vorlesungen und dokumentierte das Schicksal der Juden sowie der Polen, die Hilfe geleistet hatten. Daraus entstanden zahlreiche Bücher. Bis zu seinem Lebensende engagierte sich Bartoszewski im Internationalen Auschwitz-Rat und in den wenigen Jahren vor seinem Tod mitbegründeten Auschwitz-Birkenau Stiftung.

Pamięć

Część "Pamięć" obejmuje rozdział biografii Władysława Bartoszewskiego, który dla niego samego stanowił najważniejszą życiową misję: ocalenie od zapomnienia głosów ofiar prześladowań i okrucieństw popełnionych przez zbrodniarzy. Ta ogromna praca dokumentacyjna rozpoczęła się wiosną 1941 roku wraz ze zwolnieniem niespełna 19-letniego Bartoszewskiego z niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz (gdzie trafił jesienią 1940 roku w wyniku łapanki i skąd został wypuszczony najpewniej na skutek interwencji Czerwonego Krzyża). Ocalenie z obozowego piekła stało się życiowym zobowiązaniem do składania świadectwa. Sporządził m.in. pierwszy opublikowany w podziemiu w 1942 r. raport z Auschwitz. Także po wojnie kontynuował pracę kronikarza – mimo cenzury pisał o Powstaniu Warszawskim w "Gazecie Ludowej", "Stolicy" i "Tygodniku Powszechnym". Opracował listy ofiar terroru hitlerowskiego w Warszawie, jako dziennikarz był obecny podczas ekshumacji ciał z masowych grobów, wygłaszał wykłady, dokumentował losy Żydów i niosących im pomoc Polaków. Wynikiem były obszerne książki, prezentowane w ramach niniejszej wystawy. Do końca życia Władysław Bartoszewski angażował się w działalność Międzynarodowej Rady Oświęcimskiej, a kilka lat przed śmiercią uczestniczył w powołaniu Fundacji Auschwitz-Birkenau.

1 Häftlingserinnerungen

Lagerfoto von Władysław Bartoszewski, Häftlingsnr. 4427.
Auschwitz 1940

Erste Seite der
Untergrundbroschüre
"Auschwitz. Erinnerungen
eines Häftlings",
1942

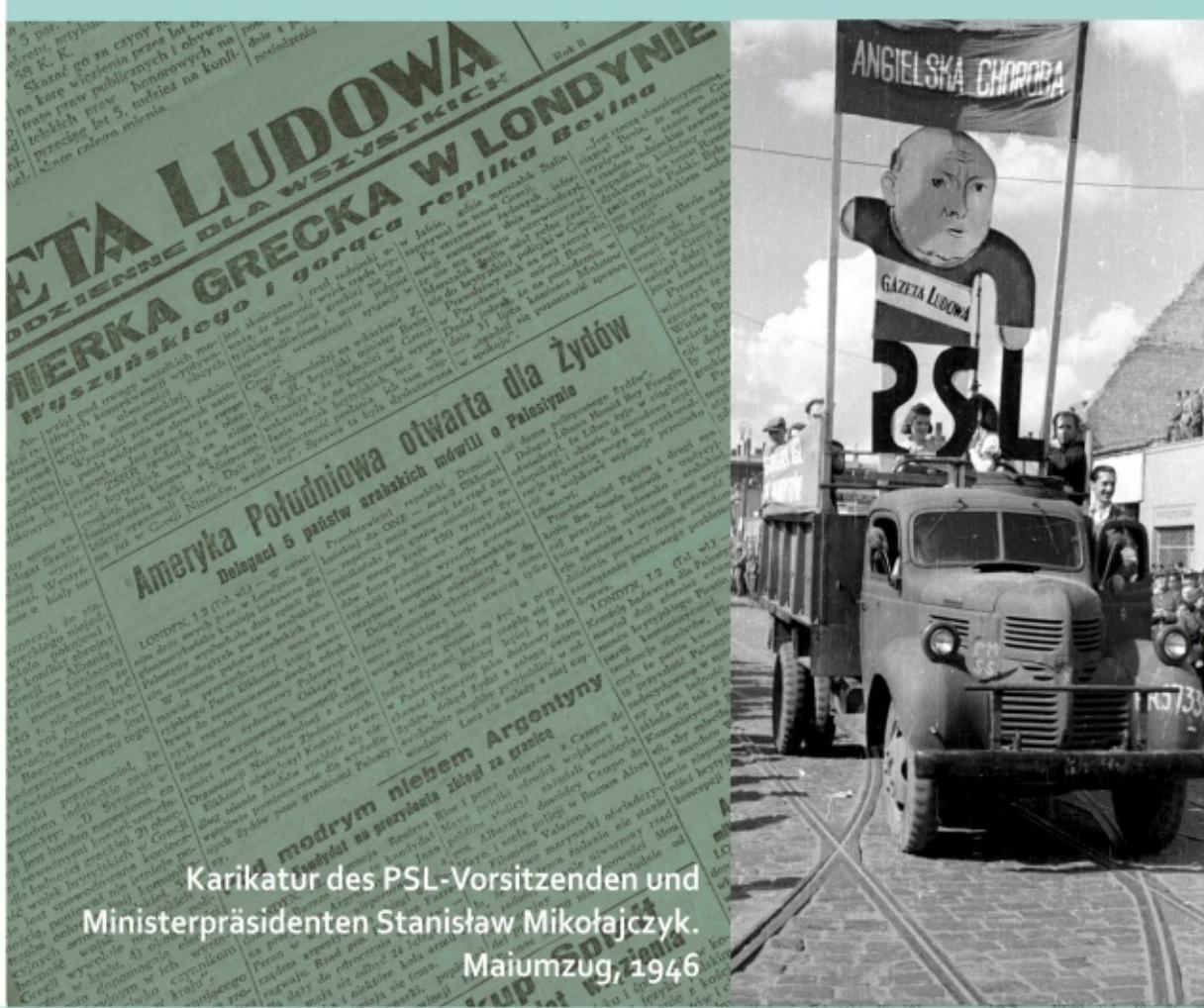
Dieses Erinnerungsbuch schrieb vor
knapp einem Jahr ein nach der
Entlassung aus Auschwitz schwerkranker
junger Mann. Detailliert die Qualen des
Lagers zu schildern und für die Nachwelt
festzuhalten, ist die Pflicht dessen,
der entkam, auch wenn er nicht länger
leben sollte.

Hanka Czaki war Pfadfinderin, Kurierin
und Sekretärin in der Hauptkommandantur
der Heimatarmee. Im Januar 1944 wurde
sie von den Deutschen verhaftet.
Trotz stundenlanger Folter gab sie keine
Informationen preis.
Einen Monat später wurde sie hingerichtet.

Hanka Czaki, Foto aus der
Besetzungszeit.

Am 19. September 1940 wurde Bartoszewski im Rahmen einer Massenrazzia der Gestapo verhaftet. Zwei Tage später traf er im Konzentrationslager Auschwitz ein. Im April 1941 wurde er entlassen, vermutlich auf Intervention des Polnischen Roten Kreuzes, wo er vor der Verhaftung beschäftigt war. Die ersten sechs Wochen nach der Freilassung verbrachte der 19-Jährige im Bett, um sich von Krankheiten und den Folgen der mörderischen Arbeit im Lager zu erholen. In dieser Zeit diktierte er Hanka Czaki, einer befreundeten Nachbarin, seine Erinnerungen. Es war einer der ersten Lagerberichte, der die Führung des polnischen Untergrundstaates erreichte. Ein gutes Jahr später erschien im Untergrund Halina Maria Krahelskas Auschwitz-Reportage, die weitgehend auf Bartoszewskis Bericht basierte. Die Autorin erklärte ihren Informanten für tot, um ihn vor der Gestapo zu schützen.

Karikatur des PSL-Vorsitzenden und Ministerpräsidenten Stanisław Mikołajczyk.
Maiumzug, 1946

Presseausweis der
"Gazeta Ludowa" (Volkszeitung).

Anfang 1946 begann Bartoszewski seine Tätigkeit bei der von der Volkspartei (PSL) herausgegebenen "Gazeta Ludowa" (Volkszeitung). Die PSL von Stanisław Mikołajczyk war damals die einzige legale nicht-kommunistische Partei. Nur die "Gazeta Ludowa" schrieb unverfälscht über den Polnischen Untergrundstaat und den Warschauer Aufstand. Die meisten Artikel zu diesen Themen stammten von Bartoszewski.

3 Stolica

Bartoszewskis Zusammenarbeit mit der Zeitschrift "Stolica" (Die Hauptstadt) begann 1956 mit einer Artikelreihe über das Leben im besetzten Warschau. Anfang 1957 wurde er fester Redakteur, 1958 Redaktionssekretär. Seine Texte zum Warschauer Aufstand, zum Ghetto-Aufstand und zum Judenhilfsrat stießen bei Lesern und Parteikritikern auf große, meist positive Resonanz.

Bartoszewski als "Stolica"-Redakteur bei einer Begegnung mit Jugendlichen. Ende 1950er, Anfang 1960er Jahre.

Die Zensur forderte die Änderung einiger Bildunterschriften und zusätzliche Fotos vom Aufmarsch der Volksarmee im Januar 1945. Als Verfasser der Texte bot ich der Zensur die Mitautorschaft an.

Auf der nächsten Kopie stand neben meinem Namen der Name des Zensors.

Das gab einen höllischen Skandal. Władysław Bartoszewski, Michał Komar, "Skąd pan jest? Wywiad rzeka" (Woher kommen Sie? Ein Gespräch), Warschau 2006, S. 191

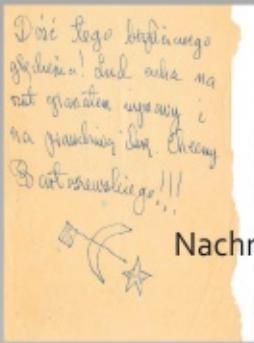

Von Bartoszewski redigierte Sonderausgabe zum Jahrestag des Warschauer Aufstands.
1. August 1957

Władysław Bartoszewski, 1963.

Im Herbst 1960 äußerte Bartoszewski während einer Redaktionssitzung der katholischen Wochenzeitschrift "Tygodnik Powszechny" scharfe Kritik an der nachgiebigen Haltung einiger Abgeordneter der "Znak"-Gruppe (einer katholischen Laienbewegung) gegenüber den Kommunisten. Die Presseabteilung des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei erfuhr davon, Bartoszewski verlor seinen Posten als "Stolica"-Redakteur. Der "Tygodnik Powszechny" bot ihm umgehend eine Redakteursstelle an.

Nachricht von Stefan Kisielewski an Bartoszewski während einer Redaktionssitzung des "Tygodnik Powszechny".

Wegen seiner Äußerungen bei dieser Sitzung wurde Bartoszewski als "Stolica"-Redakteur entlassen.

Das 1974 veröffentlichte Buch "1859 dni Warszawy" (Die 1859 Tage von Warschau), eine Chronik des besetzten Warschau. Große Teile waren ab 1965 im "Tygodnik Powszechny" erschienen.

Ein monumentales Werk, ein treues und grausames Dokument. Der Autor hat die Hand am Puls der sterbenden Stadt und schildert uns jeden einzelnen Schlag, jede Beschleunigung, jede Arhythmie und schließlich das Erlöschen. 1859 Tage des Kampfs, der Hoffnung, Verzweiflung und Vernichtung.

Antoni Słonimski, "Tygodnik Powszechny", 19. Januar 1975

Artikel von Bartoszewski auf der ersten Seite des "Tygodnik Powszechny", 4. August 1974

Ich erinnerte mich an die Verzweiflung der Menschen, die einsam in den Ruinen um das Pawiak-Gefängnis starben oder zur Erschießung in die umliegenden Wälder gebracht wurden. Manche wollten unbedingt - man fand bei den Leichen entsprechende Notizen, dass eine Spur von ihnen blieb, dass man von ihrem Tod erfuhrt.

Władysław Bartoszewski "Życie trudne, lecz nie nudne"
(Das Leben ist schwer, aber nicht langweilig),
Krakau 2010, S. 270

Exhumierungen in Palmiry, Frühling 1946.

Feierliches Begräbnis von Mieczysław Niedziałkowski, einem der Vorkriegsführer der Polnischen Sozialistischen Partei (PPS).
Palmiry, 1947

Im Frühjahr 1946 begannen in der Wäldern um das bei Warschau gelegene Dorf Palmiry umfangreiche Exhumierungsarbeiten. In den ersten Besatzungsjahren waren dort Häftlinge der Warschauer Gefängnisse von den Deutschen ermordet worden. Bartoszewski berichtete nicht nur in der "Gazeta Ludowa" über die Arbeiten, sondern beteiligte sich auch an der Suche nach Massengräbern und an der Identifizierung der Leichen. Auf dem damals neu angelegten Friedhof wurden mehr als 1.700 Menschen nochmals bestattet.

Im Jahr 1973 berief die deutsche Staatsanwaltschaft Bartoszewski als Zeugen im Prozess gegen den Kriegsverbrecher Ludwig Hahn, der in Polen tätig gewesen war. Zum Beweismaterial gehörte auch das Buch "Der Todesring um Warschau 1939-1944".

Bartoszewskis 1967 erschienenes Buch "Warszawski pierścień śmierci" ("Der Todesring um Warschau") enthält eine detaillierte Liste der in Palmiry begrabenen Opfer.

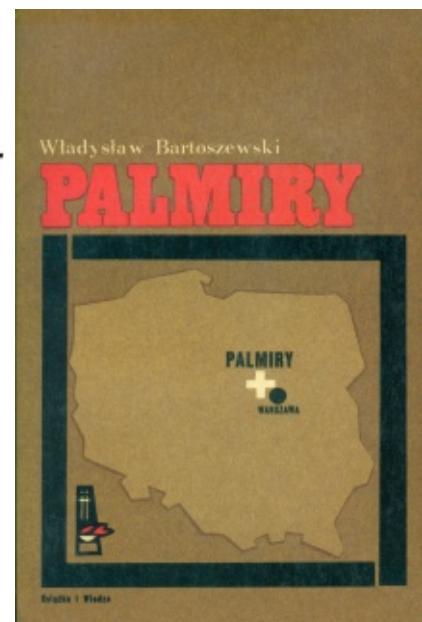
Deutsche Erstausgabe von "Der Todesring um Warschau", 1969.

Den Passierschein für das Präsidium des Ministerrats (heute Kanzlei des Ministerpräsidenten) erhielt Bartoszewski wahrscheinlich aufgrund seiner Zusammenarbeit mit dem zwischen 1945 und 1950 dort angesiedelten Institut für Nationales Gedenken.

Frauen mit verhüllten Gesichtern
auf dem Weg zur Hinrichtung.
Palmiry bei Warschau, während der
deutschen Besatzung.

Gefangene auf dem Weg zur
Hinrichtung. Foto aus dem Buch
von W. Bartoszewski "Der
Todesring um Warschau".

8 Rat zur Bewahrung des Gedenkens an Kampf und Martyrium Internationaler Auschwitz-Rat

Władysław Bartoszewski war von 2000 bis 2014 Vorsitzender des vom polnischen Ministerpräsidenten einberufenen Internationalen Auschwitz-Rats, der sich vorrangig mit Fragen und Themen mit Bezug zum ehemaligen deutschen Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau befasst.

Von 2001 an war Bartoszewski Vorsitzender des Rats zur Bewahrung des Gedenkens an Kampf und Martyrium ("Gedenkstättenrat"). Zu den Aufgaben der staatlichen Institution gehören die Bewahrung der Erinnerung an den Kampf und das Leiden von Polen sowie die Fürsorge für die entsprechenden Gedenkorte im In- und Ausland.

Sitzung des
Internationalen-
Auschwitz-Rats,
2001

Feierliche Eröffnung
des Museums
des Warschauer
Aufstands,
2004

Veranstaltung zum
65. Jahrestag der Befreiung
des Konzentrationslagers
Auschwitz, 2009

Veranstaltung
zum 69. Jahrestag
des Warschauer Aufstands.
Powązki-Friedhof,
August 2013

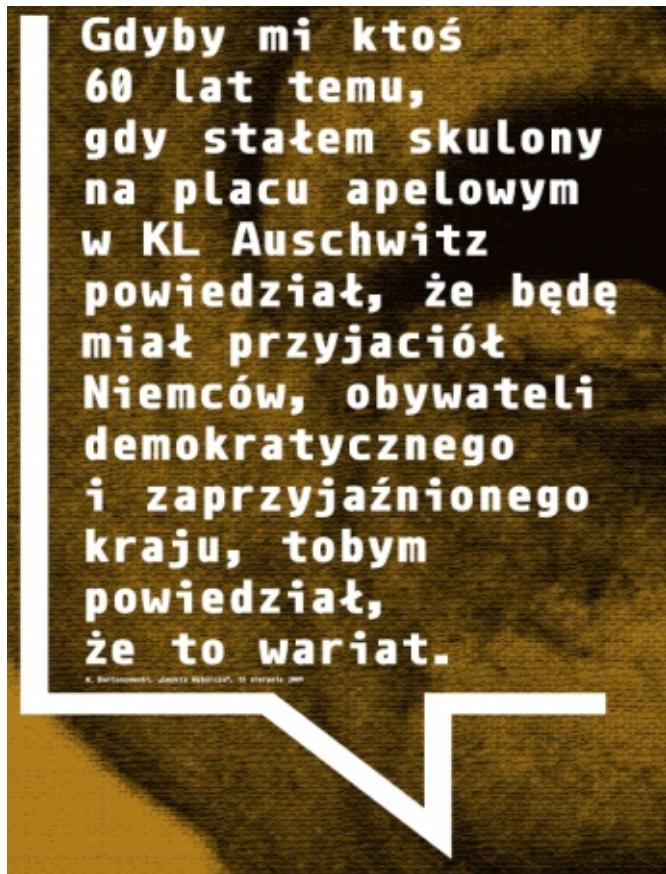

Versöhnung

Der Teil "Versöhnung" erzählt zunächst von Bartoszewskis Kontakten mit jüdischen Überlebenden nach dem Krieg und von seinem entschiedenen Engagement gegen jede Form von Antisemitismus im Nachkriegs-Polen.

Erst in den frühen sechziger Jahren, als Władysław Bartoszewski für die weitgehend von der kommunistischen Zensur verschonte Krakauer Wochenzeitschrift "Tygodnik Powszechny" arbeitete, kamen erste Kontakte nach Deutschland zustande. Diese Verbindung war erster Anlass zu seinen Deutschlandreisen und legte den Grundstein zu seinem immer weiter reichenenden Netzwerk. Die Verleihung des Friedenspreises des Deutschen Buchhandels im Oktober 1986 wurde für Władysław Bartoszewski, nun bereits anerkannter Schriftsteller und in Deutschland tätiger Gastprofessor, zum Meilenstein.

Dieser Ausstellungsteil zeigt auch Władysław Bartoszewski in seiner heute wohl bekanntesten Rolle – als Diplomaten, polnischen Botschafter in Österreich, zweimaligen Außenminister, Redner im deutschen Bundestag im April 1995 (Anlass war das Gedenken an das Kriegsende 50 Jahre zuvor) und schließlich (in den letzten acht Lebensjahren) als Beauftragter des polnischen Premierministers für internationalen Dialog.

Pojednanie

Dział "Pojednanie" rozpoczyna opowieść o kontaktach Władysława Bartoszewskiego z ocalałymi Żydami po 1945 roku i jego czynnym sprzeciwie wobec wszelkich przejawów antysemityzmu w powojennej Polsce.

Dopiero w początku lat sześćdziesiątych XX wieku, gdy Władysław Bartoszewski pracował w cieszącym się stosunkową swobodą krakowskim "Tygodniku Powszechnym", doszło do jego pierwszych kontaktów niemieckich, które zaowocowały podrózami do Republiki Federalnej Niemiec i rosnącą siecią osobistych przyjaźni. Kamieniem milowym w owej niemieckiej działalności stało się przyznanie Władysławowi Bartoszewskiemu – jako uznanemu już wtedy w na Zachodzie pisarzowi i profesorowi honorowemu – prestiżowej Nagrody Pokojowej Księgarzy Niemieckich w październiku 1986 roku.

Ta część wystawy ukazuje także Władysława Bartoszewskiego w jego chyba najbardziej znanej roli – jako dyplomatę, polskiego ambasadora w Austrii, dwukrotnego ministra spraw zagranicznych, mówcę w niemieckim Bundestagu (kwiecień 1995 r.) z okazji 50. rocznicy zakończenia wojny i wreszcie (w ostatnich ośmiu latach życia) jako pełnomocnika premiera do spraw dialogu międzynarodowego, przede wszystkim w kontaktach z Niemcami i państwem Izrael.

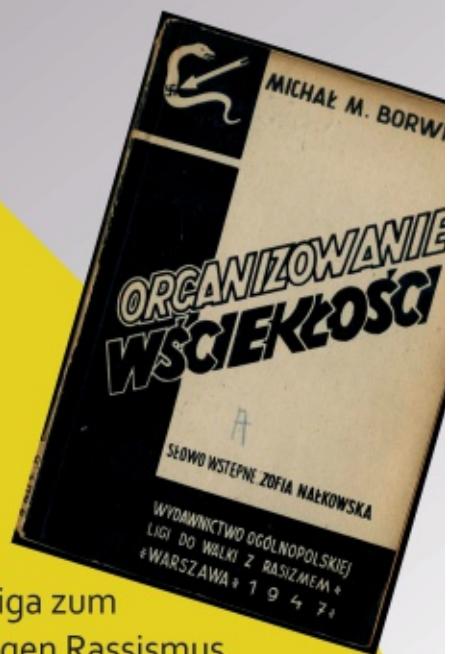
Lässt du zu, dass judenfeindliche Verbrecher das Ansehen Polens vor den Augen der ganzen Welt durch Pogrome, Morde, Raub und Gewalttaten besudeln?!

Auszug aus dem Appell der Gesamtpolnischen Liga zum Kampf gegen Rassismus,
Juli 1946

Nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs gab es monatelang regelmäßige Berichte über die Ermordung von Juden durch Partisaneneinheiten des antikommunistischen Widerstands und gewöhnliche Räuberbanden. Als Reaktion darauf gründete eine Gruppe von Personen aus dem Umfeld des Judenhilfsrats "Żegota" im April 1946 die von der Regierung unabhängige Gesamtpolnische Liga zum Kampf gegen Rassismus. Władysław Bartoszewski wurde in den Vorstand gewählt.

Am 4. Juli 1946 wurden in Kielce 37 Juden, darunter Frauen und Kinder, von einer aufgebrachten Menge ermordet. Auslöser des Pogroms waren Gerüchte über einen Ritualmord an einem polnischen Jungen. Das Foto zeigt die Überführung der Opfer zum Friedhof.

Von der Liga zum Kampf gegen Rassismus herausgegebenes Buch des Schriftstellers und Soziologen Michał Borwicz über Ursachen und Formen des Antisemitismus.

Pflanzung des Baums der "Żegota" in der Allee der Gerechten unter den Völkern. Gedenkstätte der Märtyrer und Helden des Staates Israel im Holocaust Yad Vashem in Jerusalem, Oktober 1963. Mit Spaten Władysław Bartoszewski, hinter ihm der Direktor des Yad-Vashem-Archivs, Józef Kermisz, rechts die Schriftstellerin Maria Kann.

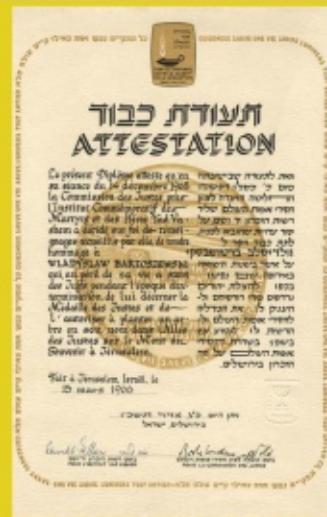

**Władysław
Bartoszewski und
Kazik Ratajzer
(Symcha Rotem),
Israel 1963**

Kazik Ratajzer ist einer der letzten lebenden Teilnehmer des Aufstands im Warschauer Ghetto. In den letzten Tagen des Aufstands organisierte er die Flucht jüdischer Kämpfer, die durch die Kanalisation das Ghetto verließen. Einige Monate später kämpfte er im Warschauer Aufstand. Im Jahr 1946 emigrierte er nach Israel.

Hiermit bestätigten wir,
dass Herr Władysław Bartoszewski
(Deckname "Ludwik") einer der aktivsten polnischen
Helfer bei der Rettung von Juden im besetzten
Warschau war. Er war als Vertreter katholischer
Kreise Mitglied des Judenhilfsrats ("Żegota").
Herr Bartoszewski hat auch persönlich
vielen Juden geholfen.

Auszug aus einem Brief von Rachel Auerbach
und Adolf Berman. Tel Aviv, 1963

Urkunde "Gerechter unter den Völkern"
für Władysław Bartoszewski, 1965.

Erste Kontakte mit Deutschen nach dem Krieg 3

Władysław Bartoszewski während seiner ersten Deutschlandreise im ehemaligen Konzentrationslager Neuengamme, Hamburg 1965

Im Rahmen der sogenannten Auschwitz-Seminare diskutierten Vertreter der "Znak"-Gruppe und deutsche Katholiken aus der "Pax Christi"-Bewegung über die schwierigsten Episoden der deutsch-polnischen Geschichte. Die Seminare fanden abwechselnd in Polen und in der Bundesrepublik Deutschland statt.

"Znak"-Mitglieder bei einem gemeinsamen Seminar mit "Pax Christi". Münster, 1975.

Von links:
K. Kozłowski,
W. Wieczorek,
W. Bartoszewski,
J. Hennelowa,
B. Dembiński

In vielen Sprachen gibt es Sprichwörter, dass man keine schlafenden Hunde wecken, keine alten Wunden aufreißen soll. Das Zufügen gegenseitiger Wunden ist ein untrennbarer Teil der europäischen Geschichte. Damit sie endgültig verheilen können, muss man ihnen die angemessene, nicht selten schmerzhafte Aufmerksamkeit schenken.

Władysław Bartoszewski in der Debatte "Ist eine gemeinsame Geschichtsschreibung möglich?" im Goethe-Institut Warschau am 11. Februar 2008

Podiumsdiskussion
"Die Intellektuellen und die Politik",
Köln 1977

Bis Anfang der 1970er Jahre unterhielt Polen keine diplomatischen Beziehungen zur Bundesrepublik Deutschland. Im offiziellen Verhältnis zum 'Bruderstaat' DDR wiederum gab es viele Tabuthemen, zumal in Bezug auf die Zeit des Zweiten Weltkriegs. In dieser Situation waren private deutsch-polnische Kontakte von besonders großer Bedeutung. Die ersten Dialogversuche unternahmen etwas mehr als ein Jahrzehnt nach Kriegsende Kreise, die mutig genug waren, auch die Polen und Deutsche verbindende tragische Geschichte zu thematisieren. Władysław Bartoszewski gehörte zu den Personen, die sich damals um eine Verständigung mit Deutschland bemühten.

4

Friedenspreis des Deutschen Buchhandels

1986 erhielt Władysław Bartoszewski den Friedenspreis des Deutschen Buchhandels. Diese Auszeichnung machte ihn in der Bundesrepublik Deutschland bekannt und zu einem gefragten Gesprächspartner der deutschen Medien.

[...] vernünftig im Sinn der Alltagsvernunft kann man von Bartoszewski auch nicht reden [...]. Denn ist es, menschlicher gesprochen, nicht wider alle Vernunft, daß ein so Gepeinigter, Verfolgter seinen Widersachern nicht mit Haß und Verachtung heimzahlt, sondern ihnen mit Überlegenheit, Offenheit, Neugier, ja mit Versöhnlichkeit, mit freiem und großzügigem Lachen begegnet? [...] An dieser neuen Begegnung von Polen und Deutschen hat der Mann, den wir heute ehren, einen wesentlichen Anteil.

Auszug aus der Laudatio von Hans Maier zur Verleihung des Friedenspreises des Deutschen Buchhandels 1986

Erstausgabe der Erinnerungen von Bartoszewski - "Herbst der Hoffnungen", Freiburg, 1983.

Die polnische Ausgabe erschien 1986

unter dem Titel

"Warto być przyzwoitym"

(Es lohnt sich, anständig zu sein) in Paris.

Mit dem Präsidenten der Bundesrepublik Deutschland, Richard von Weizsäcker während der Verleihung des Friedenspreises des Deutschen Buchhandels, Oktober 1986

5

Botschafter

Ende 1990 berief Ministerpräsident Tadeusz Mazowiecki Bartoszewski zum Botschafter der Republik Polen in Österreich.

Bartoszewski fand sich in Wien schnell zurecht. Einige Persönlichkeiten des öffentlichen Lebens kannte er seit den frühen 1960er Jahren, darunter Kardinal Franz König, einen der wichtigsten Teilnehmer des Zweiten Vatikanischen Konzils, und andere junge aktive Katholiken, die später wichtige Ämter in Staat und Politik bekleideten.

Mazowiecki sagte zu mir: "Du wirst Botschafter in Wien." "Aber Tadeusz, ich habe doch gar keine Ahnung davon." Der Ministerpräsident sah mich mit seinen traurigen Augen an: "Meinst du, ich hätte eine Ahnung?!".

W. Bartoszewski, ONET.pl, 2012

Bartoszewski auf dem Weg zur Akkreditierung als neuer polnischer Botschafter in Österreich (auf dem Foto mit Kurt Skalnik). Wien, 1990.

Urkunde über die Ehrenstaatsbürgerschaft des Staates Israel, 1991

Verleihung der israelischen Ehrenstaatsbürgerschaft durch den israelischen Botschafter in Österreich, Peter Aran. Wien, 10. Februar 1992

Am fünfzigsten Jahrestag des Endes des Zweiten Weltkriegs sprach Bartoszewski als erster Pole überhaupt im Deutschen Bundestag. Zwanzig Millionen Deutsche verfolgten die Rede im Fernsehen oder im Radio. Einige Tage darauf waren Zofia und Włodysław Bartoszewscy die einzigen nicht-jüdischen Gäste der Gedenkfeier im israelischen Parlament.

Bartoszewskis Rede während der gemeinsamen Sitzung von Bundestag und Bundesrat.
Bonn, 28. April 1995

6

Außenminister

Kohl:

"Ich habe keinen Besuch in Auschwitz geplant, ich war schon dort."

Bartoszewski:
"Ich auch!"

03.1995-12.1995

März 1995 – Dezember 1995
Außenminister in der Regierung von Józef Oleksy.

Mit Stefan Grajek, einem Teilnehmer des Aufstands im Warschauer Ghetto und des Warschauer Aufstands, beim Kongress Jüdischer Kämpfert. Tel Aviv, Mai 1995

Besuch des Bundeskanzlers Helmut Kohl in Auschwitz, 1995

Mit dem deutschen Außenminister Joschka Fischer bei den Studententagen. Wrocław, 2001

07.2000-10.2001

Juli 2000 – Oktober 2001
Außenminister in der Regierung von Jerzy Buzek.

Beauftragter für internationalen Dialog 7

Ernennung Bartoszewskis zum Beauftragten des polnischen Ministerpräsidenten für internationale Dialog. Kanzlei des Ministerpräsidenten der Republik Polen, 22. November 2007

Im Alter von 85 Jahren wurde Bartoszewski 2007 zum Beauftragten des polnischen Ministerpräsidenten für internationale Dialog ernannt. In dieser Funktion beriet er den Ministerpräsidenten vor allem in Fragen der deutsch-polnischen und polnisch-israelischen bzw. polnisch-jüdischen Beziehungen.

Mit Ministerpräsidentin Ewa Kopacz und Bundeskanzlerin Angela Merkel bei der Eröffnung der Ausstellung "Mut und Versöhnung" in Kreisau, wo 25 Jahre zuvor eine Versöhnungsmesse unter Beteiligung von Ministerpräsident Tadeusz Mazowiecki und Bundeskanzler Helmut Kohl stattgefunden hat.
Kreisau, 20. November 2014

Plenum der 13. deutsch-polnischen Regierungskonsultationen.
Kanzlei des Ministerpräsidenten,
27. April 2015.

Die bis dahin umfangreichsten deutsch-polnischen Regierungskonsultationen standen unter der Schirmherrschaft Władysław Bartoszewskis. In der Plenarsitzung wurde zu Ehren des drei Tage zuvor verstorbenen Professors ein Stuhl frei gelassen. Ministerpräsidentin Ewa Kopacz verlas eine von Bartoszewski für diesen Anlass geschriebene Rede.

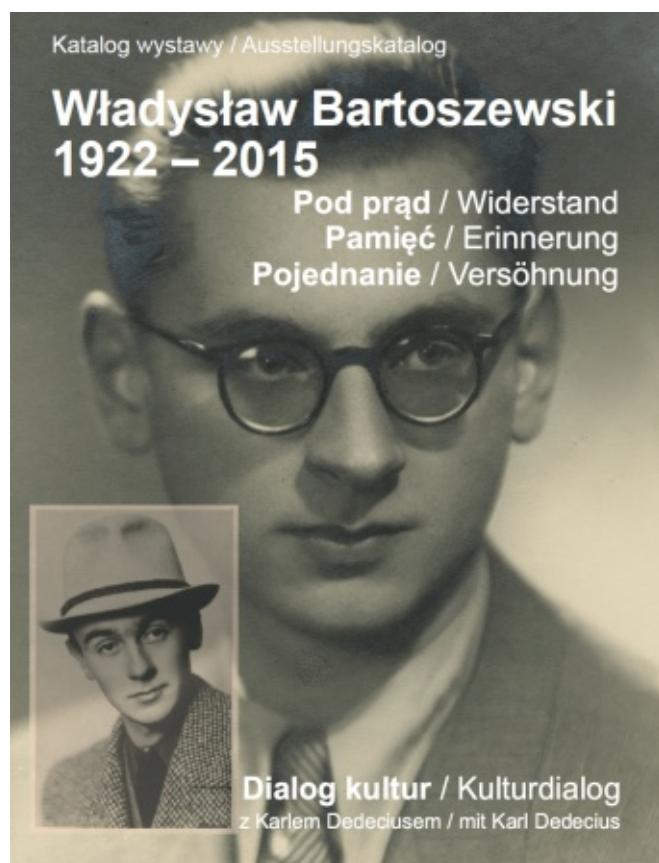
Władysław Bartoszewski (1922-2015) Karl Dedecius (1921-2016) im Kulturdialog w dialogu kultur

Władysław Bartoszewski und Karl Dedecius wurden im Polen der Zwischenkriegszeit geboren, schlossen polnische Schulen ab, doch im Krieg gerieten sie auf verfeindete Seiten.

Władysław Bartoszewski i Karl Dedecius urodzili się w Polsce międzywojennej, ukończyli polskie licea, w czasie wojny znalazli się po zwaśnionych stronach.

Kulturdialog

Im Jahre 2019, nach mehreren erfolgreichen Stationen in Deutschland entstand die Idee, die ursprüngliche Ausstellung um einen zusätzlichen vierten Teil zu erweitern und mit dem Titel „Kulturdialog“ die vielfältigen Berührungspunkte zwischen der Biografie von Władysław Bartoszewski und dem Lebensweg von Karl Dedecius zu präsentieren.

Dialog kultur

W roku 2019, po licznych udanych prezentacjach w Niemczech, narodził się pomysł uzupełnienia wystawy o czwartą część pod tytułem "Dialog kultur", przedstawiającą wielorakie punkty styczności między biografią Władysława Bartoszewskiego a życiową drogą Karla Dedecusa.

Mehr Informationen zu diesem Ausstellungsteil finden Sie im Katalog (PDF):

Więcej informacji o tej części wystawy znajdują Państwo w katalogu (PDF):

ISBN: 978-83-7977-485-2
DOI: 10.11584/kds.2

STATIONEN DER AUSSTELLUNG IN DEUTSCHLAND

MIEJSCA PREZENTACJI WYSTAWY W NIEMCZECH

SANKT AUGUSTIN

16. Mai – 4. Juni 2019

Nach fünf bisherigen Präsentationsorten in Deutschland, erreichte die Ausstellung im Frühling 2019 ihre sechste Station und wurde am 16. Mai in der Konrad-Adenauer-Stiftung in Sankt Augustin bei Bonn eröffnet.

Dr. Christian Koecke, Vertreter der Gastgeber, begrüßte die rund fünfzig versammelten Gäste. Einleitende Worte hielt Generalkonsul der Republik Polen in Köln, Jakub Wawrzyniak. Ministerpräsident a.D. Prof. Bernhard Vogel, Ehrenvorsitzender der Konrad-Adenauer-Stiftung (mit dem Protagonisten der Ausstellung einst eng befreundet), hielt die Festrede zum Thema „Władysław Bartoszewski – Brückenbauer Europas“. Über Begegnungen mit Władysław Bartoszewski sprach anschließend auch Dr. Josef Thesing, stellvertretender Generalsekretär a.D. der KAS. Kurator Marcin Barcz stellte die Konzeption der Ausstellung vor und Michael Lingenthal, Vorsitzender der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Köln/Bonn hielt das Schlusswort.

Die Referenten waren sich einig, dass die Ausstellung nicht nur der Erinnerung an den Verstorbenen dienen sollte. Alle Redner haben auf die Aktualität seines Lebenswerkes hingewiesen. Erwähnt wurde sogar die Idee eines Bartoszewski-Stipendiums für junge Forscherinnen und Forscher aus Polen und Deutschland.

Stefan Knauf, Wikimedia

SANKT AUGUSTIN

16 maja – 4 czerwca 2019

Po pięciu dotychczasowych prezentacjach, wiosną 2019 roku wystawa osiągnęła swój szósty przystanek na trasie po Niemczech i w dniu 16 maja otwarta została w Fundacji Konrada Adenauera w Sankt Augustin na przedmieściach Bonn.

Około pięćdziesięciu przybyłych gości powitał przedstawiciel gospodarzy, dr Christian Koecke. Słowo wprowadzenia wygłosił konsul generalny RP w Kolonii, Jakub Wawrzyniak. Były premier Nadrenii-Palatynatu i Turyngii, a zarazem honorowy przewodniczący Fundacji Konrada Adenauera, prof. Bernhard Vogel (niegdyś zaprzyjaźniony z bohaterem wystawy) wystąpił w roli mówcy honorowego z referatem zatytułowanym „Władysław Bartoszewski – budowniczy mostów w Europie”. O spotkaniach z Władysławem Bartoszewskim mówił również dr Josef Thesing, były zastępca sekretarza generalnego Fundacji. Kurator Marcin Barcz przedstawił koncepcję wystawy, a przewodniczący Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Kolonii i Bonn, Michael Lingenthal zabrał głos na podsumowanie spotkania.

Referenci byli zgodni, że wystawa nie powinna służyć jedynie pamięci o Zmarłym. W swych wystąpieniach podkreślili aktualne odniesienia jego dorobku. Wspomniano wręcz ideę ustanowienia stypendium imienia Władysława Bartoszewskiego, przyznawanego młodym naukowczynom i naukowcom z Niemiec i Polski.

Marcin Barcz

Bonn stellt einen wichtigen Ort auf der Karte der zahlreichen Spuren Władysław Bartoszewskiego in Deutschland dar. Die Stadt besuchte er bereits während seines ersten Deutschlandaufenthaltes im Mai 1965, damals auf Einladung der Kölner Redaktion der Zeitschrift „Dokumente“. Nach Bonn kam er bereits ein Jahr später, im Sommer 1966. Unter seinen Berichten von der damaligen Reise befindet sich ein Artikel mit dem Titel „Donnerstag in München, Sonnabend in Bonn“, publiziert im Krakauer Wochenblatt „Tygodnik Powszechny“ (Nr. 34/1966). In Bonn wurde er zum Zeuge einer Vertriebenenkundgebung, die er für deutsches Publikum in der parallel entstandenen NDR-Fernsehreportage „Ein Pole sieht die Bundesrepublik“ kommentierte.

Im Kalendarium der späteren Bonner Besuche Bartoszewskis befinden sich zahlreiche Vorträge und Vorlesungen. Im September 1977 sprach er in der lokalen Synagoge über Polen und Juden während der Besatzungszeit. Im April 1983 hielt er an der Universität die Vorlesung über die Katholische Kirche Polens vor dem Besuch des Papstes. In der Ausgabe der Zeitung „Generalanzeiger“ von Februar 1987 befindet sich eine Meldung über das Treffen Bartoszewskis mit Mitgliedern der Arbeitsgemeinschaft Katholischer Studentenverbände. Im Wendejahr 1989 besuchte er gleich mehrmals Bonn um dort im Mai anlässlich der Verleihung des Katholischen Journalistenpreises und erneut im September bei der Konferenz der Friedrich-Naumann-Stiftung Referate zu halten.

Im Juli 1990 kam Władysław Bartoszewski zum ersten Mal als Diplomat nach Bonn. „Die Welt“ von 7. Juli 1990 informierte von dem Bonner Abschiedsbesuch des neuernannten polnischen Botschafters in Österreich beim Bundeskanzler Helmut Kohl, bei der Bundestagspräsidentin Prof. Rita Süßmuth und beim Bundespräsidenten Richard von Weizsäcker. In den Archiven von Władysław Bartoszewski ist eine Erinnerung an dieses Treffen erhalten geblieben – ein signiertes Bild Richard von Weizsäckers mit der persönlichen Widmung: „Herrn Professor Władysław Bartoszewski in hoher Achtung und Dankbarkeit, Richard von Weizsäcker“.

Der offizielle Abschied beendete allerdings keinesfalls Bartoszewskis Besuche in Bonn. U.a. im Oktober 1994 hielt er auf Einladung der Konrad-Adenauer-Stiftung die Vorlesung „Warschauer Aufstand 1944 nach fünfzig Jahren“.

Bonn stanowi ważny punkt na mapie licznych odwiedzin Władysława Bartoszewskiego w Niemczech. Miasto to odwiedzał on już w ramach swej pierwszej niemieckiej podróży w maju 1965 roku, wówczas na zaproszenie redakcji kolońskiego magazynu „Dokumenty“. Do Bonn powrócił rok później, latem 1966 r. Pośród sporządzonych wówczas reportaży znajduje się artykuł pt. „Czwartek w Monachium, sobota w Bonn“, opublikowany w krakowskim „Tygodniku Powszechnym“ (nr 34/1966). W Bonn Bartoszewski był wówczas świadkiem zjazdu wypędzonych, którego przebieg komentował równolegle dla niemieckiej publiczności w reportażu telewizyjnym stacji NDR pt. „Republika Federalna oczami Polaka“.

W kalendarium późniejszych wizyt Bartoszewskiego w Bonn znajdują się liczne wykłady i odczyty. We wrześniu 1977 r. przemawiał w lokalnej synagodze na temat losów Polaków i Żydów w czasie okupacji. W kwietniu 1983 r. wygłaszał odczyt o Kościele katolickim w Polsce w przeddzień wizyty papieża. Edycja gazety „Generalanzeiger“ z lutego 1987 r. zawiera notatkę ze spotkania Władysława Bartoszewskiego z członkami grupy roboczej katolickich stowarzyszeń studenckich. Także w przełomowym roku 1989 wielokrotnie odwiedzał Bonn – w maju występował z okazji nadania katolickich nagród dziennikarskich, a we wrześniu przemawiał na konferencji Fundacji Friedricha Naumanna.

W lipcu 1990 r. Władysław Bartoszewski przybył do Bonn po raz pierwszy w roli dyplomaty. Gazeta „Die Welt“ z 7 lipca 1990 donosiła o wizycie pożegnalnej w Bonn nowo mianowanego polskiego ambasadora w Austrii u kanclerza Helmuta Kohla, przewodniczącej Bundestagu prof. Rity Süßmuth oraz prezydenta Richarda von Weizsäckera. W archiwach Władysława Bartoszewskiego zachowała się pamiątka z tego spotkania – sygnowana fotografia prezydenta von Weizsäckera z odręczną dedykacją: „Panu profesorowi Władysławowi Bartoszewskiemu z najwyższym poważaniem i wdzięcznością, Richard von Weizsäcker“.

Oficjalne pożegnanie nie oznaczało końca wizyt Bartoszewskiego w Bonn. W październiku 1994 r. występował tam z wykładem „Powstanie Warszawskie 1944 – po pięćdziesięciu latach“ na zaproszenie Fundacji Konrada Adenauera.

Sein wichtigster und bekanntester Besuch (inzwischen in der Rolle des polnischen Außenministers) ereignete sich am 28. April 1995 – die Rede zum 50. Jahrestag des Kriegsendes vor dem Bundestag und Bundesrat auf Einladung von Prof. Rita Süssmuth. In seiner vielkommentierten Ansprache erinnerte Bartoszewski an den historischen Kontext des Zweiten Weltkrieges und an polnische Kriegsopfer. Gleichzeitig merkte er an, dass die Folgen des Krieges auch für Deutsche katastrophal waren und präsentierte die polnische Sicht der Vertriebenenproblematik (was in „nationalen“ Kreisen Polens für teils heftige Kritik sorgte).

Deutscher Bundestag

*W. Bartoszewski am 28.04.1995 im Bundestag
W. Bartoszewski 28.04.1995 w Bundestagu*

Najważniejsza i najbardziej znana wizyta (tymczasem już w roli polskiego ministra spraw zagranicznych) miała miejsce 28 kwietnia 1995 r. – wystąpienie z okazji 50. rocznicy zakończenia drugiej wojny światowej przed niemieckim Bundestagiem i Bundesratem na zaproszenie przewodniczącej Bundestagu, prof. Rity Süssmuth. W swym szeroko komentowanym przemówieniu przypomniał historyczny kontekst wojny i losy jej ofiar w Polsce. Zaznaczył, że wojna przyniosła katastrofalne następstwa także dla Niemców i przedstawił polską perspektywę wysiedleń (co w „narodowych” kręgach w Polsce wywołało burzliwą krytykę).

*Prof. Bernhard Vogel am 16.05.2019 in Sankt Augustin
Prof. Bernhard Vogel 16.05.2019 w Sankt Augustin*

Während nachfolgender Besuche in Bonn sprach Bartoszewski u.a. über die Europäische Union und künftige Rolle der Polen und Deutschen im geeinten Europa. Bei einer seiner letzten Visiten stellte er dem deutschen Publikum sein 2005 erschienenes Buch „Und reiß uns den Hass aus der Seele“ vor. Mindestens ähnlich umfangreich ist die Liste der Besuche im nahen Köln. Im Rahmen der Ausstellung waren u.a. Aufnahmen von der Kölner Konferenz „Intellektuelle und die Politik“ (mit Władysław Bartoszewski, Leszek Kołakowski, Friedrich Dürrenmatt und Heinrich Böll) im Jahre 1977 zu sehen.

Die Finissage der Ausstellung in Sankt Augustin fand am 4. Juni 2019 statt.

W ramach kolejnych odwiedzin w Bonn Władysław Bartoszewski mówił m.in. o Unii Europejskiej oraz przyszłej roli Polaków i Niemców w zjednoczonej Europie. Podczas jednej z ostatnich wizyt przedstawił niemieckiej publiczności swoją opublikowaną w 2005 roku książkę pt. „A wywij nam z duszy nienawiść“. Co najmniej równie obszerna jest lista odwiedzin w niedalekiej Kolonii. W ramach wystawy prezentowane są m.in. fotografie z kolońskiej konferencji „Intelektualiści a polityka“ z roku 1977 (z udziałem Władysława Bartoszewskiego, Leszka Kołakowskiego, Friedricha Dürrenmatta i Heinricha Bölla).

Finisaz wystawy w Sankt Augustin odbył się w dniu 4 czerwca 2019 r.

DÜSSELDORF 18. – 28. Juni 2019

Im Juni 2019 erreichte die Ausstellung ihre inzwischen siebte Station in Deutschland - die Landeshauptstadt Düsseldorf. Rund hundert Gäste erschienen zur feierlichen Eröffnung im Landtagsgebäude am Rheinufer, darunter Vertreterinnen und Vertreter von Landesregierung, Kulturinstitutionen, Mitglieder Deutsch-Polnischer Vereine, Journalisten sowie Personen aus dem früheren Bekanntenkreis des im April 2015 verstorbenen Historikers, Diplomaten und Zeitzeugen.

Den offiziellen Teil der Vernissage eröffnete im Namen der Gastgeber der Landtagspräsident André Kuper. In seiner Ansprache erinnerte er auf bewegende Weise zunächst an die Meilensteine der oft dramatischen Biografie von Władysław Bartoszewski und an seinen nicht selbstverständlichen Weg zum Brückebauer. Im weiteren Teil der Ansprache betonte der Landtagspräsident Bartoszewskis verdienten Rang in der Geschichte der deutsch-polnischen Annäherung sowie die Aktualität seiner Lebensleitwerte.

*Landtagspräsident André Kuper
Przewodniczący Landtagu André Kuper*

DÜSSELDORF 18 – 28 czerwca 2019

W czerwcu wystawa dotarła do siódmego już przystanku na trasie po Niemczech – stolicy lancowej Düsseldorf. Około stu gości przybyło na uroczysty wernisaż w położonym na brzegu Renu gmachu Parlamentu Krajowego (Landtagu) Północnej Nadrenii-Westfalii, wśród nich przedstawicielki i przedstawiciele władz krajowych, instytucji kultury, członkowie polsko-niemieckich stowarzyszeń, dziennikarze, przyjaciele i znajomi zmarłego w kwietniu 2015 r. historyka, dyplomaty i świadka najnowszej historii.

Oficjalną część spotkania zainauguował przewodniczący Landtagu, André Kuper. We wstępie poruszającego przemówienia przypomniał on najważniejsze, nierzadko dramatyczne kamienie milowe biografii Bartoszewskiego oraz jego nieoczywistą drogę do roli budowniczego mostów. W dalszej części przemówienia, przewodniczący Landtagu podkreślił zasłużoną rangę Bartoszewskiego w historii polsko-niemieckiego pojedania, a także aktualny charakter przywiecających mu w życiu wartości.

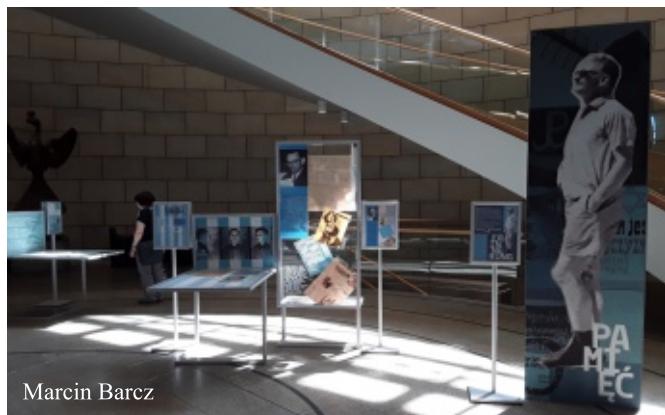
Słowa powitalne do przybyłych gości skierował następnie konsul generalny RP, Jakub Wawrzyniak, który wspomniał zarówno o własnych doświadczeniach dyplomatycznych i kontaktach z Władysławem Bartoszewskim, jak też o roli bohatera wystawy w budowaniu wspólnej Europy.

Nie tylko o spotkaniach z Władysławem Bartoszewskim mówił Torsten Klute, pełnomocnik landu Północna Nadrenia-Westfalia do spraw Polonii Ministerstwie ds. Dzieci, Rodziny, Uchodźców i Integracji. W swym wystąpieniu przedstawił kulisy debaty wokół statusu Polaków w Niemczech oraz przykłady aktualnych inicjatyw polonijnych. Po tym wprowadzeniu, Anna Holthausen (Deutsche Welle) i Anna Herling (Stowarzyszenie POLin – Polskie Kobiety w Gospodarce

Die anwesenden Teilnehmer der Veranstaltung wurden danach von dem Generalkonsul der Republik Polen, Jakub Wawrzyniak begrüßt, der sowohl über eigene Erfahrungen im diplomatischen Dienst zum Teil an der Seite von Władysław Bartoszewski sprach, als auch über dessen Rolle bei der Gestaltung des gemeinsamen Europas.

Nicht nur über eigene Begegnungen mit Władysław Bartoszewski erzählte der ehrenamtliche Beauftragte für die in Nordrhein-Westfalen lebenden polnischstämmigen Bürgerinnen und Bürger sowie Polinnen und Polen im Ministerium für Kinder, Familie, Flüchtlinge und Integration, Thorsten Klute (Polonia-Beauftragter des Landes Nordrhein-Westfalen). In seiner Ansprache stellte er zusammenfassend die historischen Kulissen der Debatte um den umstrittenen Status der Polen in Deutschland vor und erwähnte Beispiele aktueller Polonia-Arbeit. Nach dieser Vorstellung präsentierten Anna Holthausen (Deutsche Welle) und Anna Herling (Verein POLin – Polnische Frauen in Wirtschaft und Kultur) dem im polnischen Sprachunterricht entstandenen Film junger Journalismus-Praktikanten „1, 2, 3, Polen frei“. Der Film war auch während der gesamten Dauer der Ausstellung im Düsseldorfer Landtag zu sehen.

In offiziellen Ansprachen und später in persönlichen Gesprächen kehrte die Erinnerung an zahlreiche Besuche von Władysław Bartoszewski in Nordrhein-Westfalen wieder. Hier erhielt er u.a. den Heinrich-Heine-Preis der Stadt Düsseldorf (1996), die Liborius-Medaille für Einheit und Frieden (Erzbistum Paderborn, 1997) oder den Königin-Richeza-Preis des Landes NRW (Brauweiler, 2009). Im Jahr 1996 wurde an Władysław Bartoszewski ebenfalls der vom Erzbistum Essen gestiftete Heinrich-Brauns-Preis für die Verdienste um die katholische Soziallehre verliehen (diese Verleihung sorgte in Polen damals für Kritik in den sog. „nationalen“ Kreisen unter den Professoren der Katholischen Universität Lublin und verursachte ein gewisses mediales Echo).

i Kulturze) zaprezentowały projekt filmowy „1, 2, 3, Polen frei“ („1, 2, 3, Polska wolna“), powstały w ramach młodzieżowych warsztatów dziennikarskich. Film oglądać można było także przez cały okres prezentacji wystawy w Düsseldorfie.

Podczas oficjalnych wystąpień i rozmów po uroczystej części spotkania wspominano liczne podróże Władysława Bartoszewskiego do Północnej Nadrenii-Westfalii oraz przyzname mu wyróżnienia, m.in. Nagrodę Miasta Düsseldorf im. Heinricha Heinego (1996), Medal Jedności i Pokoju św. Liboriusza nadany przez Biskupstwo Paderborn (1997) czy Nagrodę Królowej Rychezy (2009). Z archiwalnego obowiązku wspomnieć należy, że w 1996 roku Władysław Bartoszewski wyróżniony został przez Biskupstwo Essen Nagrodą im. Heinricha Braunsa za zasługi dla nauki katolickiej, co spotkało się w Polsce z niechęcią tzw. środowisk „narodowych“ (czego wyrazem był list protestacyjny grupy profesorów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i tocząca się w jego efekcie dyskusja w mediach).

Verleihung des Heinrich-Heine-Preises der Stadt Düsseldorf am 13.12.1996. Von links: Zofia und Władysław Bartoszewski, Oberbürgermeisterin Marie-Luise Smeets und Kardinal Jean-Marie Lustiger

Wręczenie nadawanej przez miasto Düsseldorf Nagrody im. Heinricha Heinego 13.12.1996. Od lewej: Zofia i Władysław Bartoszewscy, burmistrz Marie-Luise Smeets, kardynał Jean-Marie Lustiger

OBERHAUSEN 21. Juli - 11. August 2019

Im Juli 2019 feierte die Wanderausstellung zur Biografie und zum Lebenswerk von Władysław Bartoszewski ein bescheidenes, einjähriges Jubiläum seit dem Beginn ihrer Reise durch Deutschland im Berliner Rathaus am 12. Juli 2018.

Im Unterschied zu den bisherigen sieben Präsentationsorten, wo hauptsächlich die historisch-politische Perspektive im Vordergrund stand, war die inzwischen achte Station – Oberhausen in Nordrhein-Westfalen – zum großen Teil von künstlerischen und kulturellen (darunter auch musikalischen) Akzenten geprägt.

Die Oberhausener Vernissage hat am 21. Juli in der Galerie KiR (Kunstinitiative Ruhr) in Kooperation mit dem polnischen Kulturrestaurant „Gdanska“ (einem mittlerweile seit über zwanzig Jahren bestehenden bedeutenden Zentrum des polnischen kulturellen Lebens in Nordrhein-Westfalen) stattgefunden. Winfried Baar, Vorsitzender der örtlichen Kunstkreise begrüßte die ca. 50 versammelten Gäste. Im Namen der Organisatoren sprach Maria Gołębiewski, die Mitbesitzerin des Kulturrestaurants und – zusammen mit ihrem Ehemann, Czesław Gołębiewski – Initiatorin der Bartoszewski-Ausstellung in Oberhausen. Im Namen der jüngeren Generation sprach Max Janetzki, aktives Mitglied der Jungen Sozialisten in Oberhausen.

Unmittelbar nach der ersten Ausstellungsbesichtigung nahmen die Gäste an einem bunten Durchmarsch von der Galerie KIR durch die Straßen von Oberhausen bis zum unweit gelegenen Kulturrestaurant „Gdanska“ teil, begleitet von einem Live-Konzert der Werke des polnisch-jüdischen Komponisten Władysław Szpilman.

OBERHAUSEN 21 lipca – 11 sierpnia 2019

W lipcu 2019 roku wystawa poświęcona biografii i pracy Władysława Bartoszewskiego obchodziła skromny jubileusz pierwszej rocznicy od rozpoczęcia podróży po Niemczech premierą w Czerwonym Ratuszu w Berlinie 12 lipca 2018 r.

W odróżnieniu od pozostałych siedmiu miejsc prezentacji, gdzie uwagę skupiały głównie aspekty historyczne i polityczne, ósmy przystanek – Oberhausen w Północnej Nadrenii-Westfalii – w dużej części zdominowany został akcentami artystycznymi i kulturalnymi (w tym także muzycznymi).

Wernisaż w Oberhausen odbył się 21 lipca w pomieszczeniach galerii KiR (Kunstinitiative Ruhr) we współpracy z restauracją „Gdańska“ (działającym już od przeszło dwudziestu lat ważnym centrum polskiego życia kulturalnego w Północnej Nadrenii-Westfalii). Zebranych około pięćdziesięciu gości przywitał Winfried Baar, przewodniczący lokalnej inicjatywy artystycznej. W imieniu organizatorów głos zabrała Maria Gołębiewska, współwłaścicielka restauracji, a zarazem – wraz z mężem Czesławem Gołębiewskim – inicjatorka prezentacji wystawy poświęconej Władysławowi Bartoszewskiemu w Oberhausen. Młodszą generację reprezentował Max Janetzki, członek Młodych Socjalistów z Oberhausen.

Po pierwszym zwiedzaniu wystawy, goście udali się barwnym korowodem ulicami Oberhausen z galerii KiR do położonej w pobliżu restauracji „Gdańska“. Pochodowi towarzyszył „na żywo“ akompaniament utworów fortepianowych autorstwa Władysława Szpilmana.

Marcin Barcz

Czesław Gołębiewski und Winfried Baar vor der Galerie KiR
Czesław Gołębiewski i Winfried Baar przed Galerią KiR

Władysław Szpilman (1911 - 2000), ein bereits in Polen der Vorkriegszeit geschätzter Pianist und Komponist vieler populären Lieder, war Überlebender des Warschauer-Gettos und nach dem Krieg langjähriger Freund von Władysław Bartoszewski. Auf der Basis seiner Erinnerungen entstand der mehrmals preisgekrönte Film von Roman Polanski, „Der Pianist“.

Im Kulturrestaurant „Gdanska“ fand anschließend die inzwischen schon 16. Verleihung der renommierten Neptun-Statuetten statt – in diesem Jahr an den Polonia-Beauftragten der NRW-Landesregierung Thorsten Klute und den Gründer des Vereins „Europäisches Institut für Kultur und Medien Polonicus“ Wiesław Lewicki.

Marcin Barcz

Maria Gołębiewska in der Galerie KiR
Maria Gołębiewska w Galerii KiR

Władysław Szpilman (1911 – 2000), ceniony już w Polsce międzywojennej pianista i kompozytor wielu popularnych piosenek, był ocalałym z warszawskiego getta, a po wojnie wieloletnim przyjacielem Władysława Bartoszewskiego. Na bazie jego wspomnień powstał nagradzany film Romana Polańskiego pt. „Pianista”.

W restauracji „Gdańska“ odbyło się następnie szesnaste już wręczenie renomowanych statuetek Neptuna – w roku 2019 laureatami zostali pełnomocnik rządu Północnej Nadrenii-Westfalii do spraw Polonii, Thorsten Klute oraz założyciel stowarzyszenia „Europejski Instytut Kultury i Mediów Polonicus”, Wiesław Lewicki.

Marcin Barcz

Wikipedia

Kreisverwaltung Saarpfalz-Kreis in Homburg (Saar)

Siedziba władz powiatu Saarpfalz w Homburg (Saar)

HOMBURG (Saar)

24. Oktober – 18. November 2019

Am 24. Oktober fand die inzwischen neunte Eröffnung der Ausstellung statt. Der Ausstellungsort war diesmal das Landratsamt des Saarpfalz-Kreises in Homburg (Saar).

Die Gäste wurden von Dr. Theophil Gallo, dem Landrat des Saarpfalz-Kreises und zugleich Vorsitzenden der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Saar begrüßt. Das Wort ergriff als nächster Redner der angereiste Stadtpräsident des polnischen Ostseekurorts Sopot, Jacek Karnowski (seine Teilnahme an der Ausstellungseröffnung war verbunden mit dem offiziellen Besuch im unweit gelegenen Frankenthal, der Partnerstadt von Sopot). Es lohnt sich auch daran zu erinnern, dass Jacek Karnowski die Ausstellung bereits im Juli 2018, bei ihrer Ersteröffnung im Berliner Rathaus begleitet hatte. Einen weiteren wichtigen Programmpunkt bildete das Gespräch mit zwei Ehrengästen: Dr. Małgorzata Preisner-Stokłosa, Vertreterin des Pan-Thaddeus-Museums (Teil der Ossoliński-Nationalbibliothek in Breslau, einer der ältesten und bedeutendsten Kulturinstitutionen Polens) sowie Dr. Ilona Czechowska von der Karl-Dedecius-Stiftung an der Europa Universität Viadrina in Frankfurt (Oder).

Dr. Preisner-Stokłosa berichtete von dem am Breslauer Ossolineum gesammelten Archiv Władysław Bartoszewskiego, stellte den Gästen die im Pan-Thaddeus-Museum präsentierte Dauerausstellung „Mission: Polen“ vor und erzählte von aktuellen Bildungsprojekten, u.a. von dem Spiel „Es lohnt sich! Mit Bartoszewski durch Polen und Deutschland“. Dr. Ilona Czechowska präsentierte das Projekt des ergänzenden Teils der Ausstellung. Unter dem Titel „Kulturdialog“

HOMBURG (Saar)

24 października – 18 listopada 2019

W dniu 24 października wystawa została otwarta po raz dziewiąty w ciągu podróży po Niemczech, tym razem w siedzibie władz powiatu Saarpfalz w miejscowości Homburg (Saar).

Gości powitał starosta Theophil Gallo, pełniący jednocześnie funkcję przewodniczącego miejscowego Towarzystwa Niemiecko-Polskiego kraju Saary. Głos zabrał następnie przybyły na uroczystość prezydent Sopotu, Jacek Karnowski, goszczący w Niemczech z okazji wizyty w niedalekim Frankenthal (związanym z Sopotem partnerstwem miast). Warto przy okazji przypomnieć, że prezydent Karnowski towarzyszył wystawie już w trakcie inauguracji w berlińskim ratuszu w lipcu 2018 r. Następnie odbyła się rozmowa z dr Małgorzatą Preisner-Stokłosą, przedstawicielką Muzeum Pana Tadeusza Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu i dr Iloną Czechowską z Fundacji Karla Dedeciusa na Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą.

Dr Małgorzata Preisner-Stokłosa opowiedziała o zgromadzonych w Ossolineum archiwach Władysława Bartoszewskiego, prezentowanej w Muzeum Pana Tadeusza wystawie stałej „Misja: Polska“ oraz przedstawiła projekty edukacyjne, m.in. grę „Warto: z Bartoszewskim przez Polskę i Niemcy“.

Dr Ilona Czechowska zaprezentowała projekt nowej części wystawy. Cztery nowe plansze zatytułowane „Dialog kultur“ poświęcone zostały wieloletnim bliskim kontaktom Władysława Bartoszewskiego i Karla Dedeciusa, legendarnego tłumacza literatury polskiej na język niemiecki i założyciela Instytutu Polskiego

sollen auf vier neuen Tafeln die jahrzehntelangen engen Kontakte zwischen Władysław Bartoszewski und Karl Dedecius, dem legendären Übersetzer polnischer Literatur ins Deutsche und Begründer des Deutschen Polen-Instituts in Darmstadt, vorgestellt werden. In Homburg konnten sich die Gäste erstmals mit der speziell vorbereiteten Ankündigungstafel vertraut machen.

Christian Schröter, Vorsitzender der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin (der Schirmorganisation der Ausstellung) überreichte den Teilnehmern besondere Auszeichnungen: traditionelle Kokarden in deutschen und polnischen Nationalfarben als symbolische Anlehnung an das Hambacher Fest im Mai 1832 (die damaligen Fest-Teilnehmer proklamierten u.a. ihre Solidarität mit polnischen Flüchtlingen nach der tragischen Niederlage des sog. November-Aufstandes). Für musikalische Umrahmung sorgte Hans Bollinger (stellvertretender Vorsitzende der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Saar) mit dem virtuos aufgeführten Konzert jüdischer Lieder.

Die Ausstellungsvernissage bildete den Auftakt zur Eröffnung der 28. Jahrestagung der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Bundesverband (unter dem Motto „Nachbarschaft in der Mitte Europas“) am darauffolgenden Tag, den 25. Oktober. Die Kongressteilnehmer (Mitglieder der Deutsch-Polnischen Gesellschaften aus vielen Städten Deutschlands und Polens) hatten die Gelegenheit vor dem offiziellen Teil an der Ausstellungsbesichtigung in Begleitung des Kurators teilzunehmen.

Im Rahmen der Kongresseröffnung sprachen u.a. Landrat Theophil Gallo, Außenminister Heiko Maas und Vorsitzender der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Bundesverband Dietmar Nietan. Im Namen der polnischen Delegation ergriff das Wort Vizemarschall der Woiwodschaft Karpatenvorland Piotr Pilch. Im Verlauf der Inaugurationssitzung fand die Verleihung des Dialog-Preises an Prof. Dr. Anna Wolff-Powęska statt. Die Ansprache hielt Bundestagspräsidentin a.D. Prof. Rita Süßmuth und die Rolle des Laudators übernahm Adam Krzemiński, polnischer Publizist und Dialog-Preisträger 2013.

*Teilnehmer der Vernissage, von rechts:
Uczestnicy wernisażu, od prawej:*

Ilona Czechowska, Marcin Barcz, Małgorzata Preisner-Stokłosa, Theophil Gallo, Hans Bollinger, Anita Baranowska-Koch, Jacek Karnowski, Katarzyna Choczaj, Christian Schröter

w Darmstadt. Goście uczestniczący w wernisażu mogli zapoznać się ze specjalnie na tę okazję przygotowaną planszą z zapowiedzią.

Przewodniczący Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Berlinie, które sprawuje pieczę nad wystawą, Christian Schröter wręczył uczestnikom szczególnie wyróżnienia: kotyliony w barwach Niemiec i Polski, nawiązujące do kokard noszonych przez uczestników związanychego z okolicą wydarzenia historycznego znanego jako Hambacher Fest – demonstracji, która odbyła się w maju 1832 roku na położonym niedaleko Homburga zamku Hambach (Nadrenia-Palatynat) na rzecz zjednoczonych i wolnych Niemiec oraz na znak solidarności z polskimi emigrantami po powstaniu listopadowym (Hambacher Fest jest w Niemczech symbolem obywatelskich działań na rzecz demokracji). Ważnym elementem spotkania były tradycyjne piosenki żydowskie w wykonaniu Hansa Bollingera (wiceprzewodniczącego miejscowego Towarzystwa Niemiecko-Polskiego) i jego syna Daniela.

Wernisaż wystawy poprzedził rozpoczęcie 28. zjazdu członków Towarzystw Niemiecko-Polskich, które miało miejsce następnego dnia, 25 października. Goście przybyli na kongres „Sąsiedztwo w środku Europy” mieli okazję wzięcia udziału w zwiedzaniu wystawy. W ramach otwarcia kongresu głos zabrali m.in. starosta okręgu Saarpfalz Theophil Gallo, minister spraw Zagranicznych Niemiec Heiko Maas i przewodniczący Federalnego Zarządu Towarzystw niemiecko-Polskich Dietmar Nietan. W imieniu przybyłej z Polski delegacji województwa podkarpackiego wystąpił wicemarszałek Piotr Pilch. Podczas spotkania inaugurującego kongres odbyło się wręczenie Nagrody Dialogu prof. Annie Wolff-Powęskej. Głos zabrała była przewodnicząca Bundestagu prof. Rita Süßmuth, a laudację wygłosił Adam Krzemiński.

The screenshot shows the homepage of the "HOMBURG 1" online magazine. At the top, there is a large, bold title "HOMBURG 1" followed by the subtitle "ONLINEMAGAZIN FÜR HOMBURG UND DIE REGION". Below the title, there is a navigation menu with links to "START", "STADTLEBEN", "NACHRICHTEN", "BILDER", "KALENDER", "HOMBURG", and "ARCHIV". A search icon is also present. Below the menu, there is a photograph of a group of approximately ten people, mostly men in suits, standing together indoors. Some individuals are holding small items, possibly related to the exhibition. At the bottom of the page, there is a news article summary in German: "Homburg | Über das Leben von Władysław Bartoszewski – Wanderausstellung in der Kreisverwaltung zu sehen". The date "2. November 2013" is mentioned at the very bottom.

Marcin Barcz

DARMSTADT 19. November 2019 – 16. Januar 2020

Am 19. November 2019 wurde im Deutschen Polen-Institut (Darmstadt) zum erneuten Mal die Ausstellung über das Lebenswerk von Władysław Bartoszewski eröffnet. Aus mehreren Gründen hatte die Veranstaltung diesmal einen besonderen Charakter.

Zum einen war dies bereits die zehnte Vernissage seit dem Beginn der ereignisreichen Wanderung der Ausstellung durch Deutschland seit Sommer 2018. Zum anderen war Władysław Bartoszewski zu seinen Lebzeiten selbst mit dem Präsentationsort eng verbunden – als häufiger Gast des DPI von seinem ersten Besuch im Jahre 1981 bis zum feierlichen 30. Jubiläum dieser wichtigen Kulturinstitution im November 2010 (damals besuchte er das Institut an der Seite des polnischen Präsidenten Bronisław Komorowski). Im Rahmen der Vernissage erfolgte die Premiere des neuen, dritten Ausstellungsteils "Kulturdialog" über die Bekanntschaft, Zusammenarbeit und Parallelen in den Biografien von Władysław Bartoszewski und Karl Dedecius, dem Gründer und ersten langjährigen Direktor (1980 - 1997) des DPI.

Der offizielle Teil der Veranstaltung fand im Karl-Dedecius-Saal statt und wurde von dem DPI-Direktor, Dr. Peter Oliver Loew eröffnet. Dr. Ilona Czechowska (Europa Universität Viadrina) stellte den Veranstaltungsgästen den neuen Teil der Ausstellung vor – vier mit zahlreichen Fotos und Dokumenten illustrierte Tafeln über prägende Jugendjahre und dramatische Kriegserfahrungen von Karl Dedecius und Władysław Bartoszewski, über ihre Kontakte in der Nachkriegszeit, gemeinsam erhaltene Preise sowie über ihren Nachlass, aufbewahrt von der Karl Dedecius Stiftung in Frankfurt (Oder) und von der Ossoliński-Nationalbibliothek in Wrocław. Die Entstehung des neuen Aus-

DARMSTADT 19 listopada 2019 – 16 stycznia 2020

W dniu 19 listopada w Niemieckim Instytucie Spraw Polskich (Deutsches Polen-Institut) w Darmstadt dobył się kolejny wernisaż wystawy poświęconej Władysławowi Bartoszewskiemu. Wydarzenie miało tym razem charakter szczególny, i to z kilku powodów.

Po pierwsze, było ono dziesiątym już otwarciem ekspozycji od rozpoczęcia jej podróży przez Niemcy latem 2018 roku. Po drugie, z miejscem prezentacji związany był blisko sam Władysław Bartoszewski, częsty gość Instytutu od 1981 r. aż po jubileusz 30-lecia tej ważnej placówki kulturalnej w listopadzie 2010 r., (w którym uczestniczył u boku prezydenta Bronisława Komorowskiego). Po trzecie wreszcie, w ramach wernisażu odbyła się premiera dodatkowej części wystawy pt. "Dialog kultur", poświęconej znajomości i związanym ze sobą wątkom biografii Władysława Bartoszewskiego oraz Karla Dedeciusa, założyciela i pierwszego długoletniego (od 1980 do 1997) dyrektora Instytutu Spraw Polskich.

Oficjalną część spotkania, zorganizowaną w sali imienia Karla Dedeciusa, otworzył dyrektor Instytutu, dr Peter Oliver Loew. Dr Ilona Czechowska zaprezentowała nową część ekspozycji – cztery bogato ilustrowane plansze odnoszące się do wczesnych lat młodości i doświadczeń wojennych Karla Dedeciusa i Władysława Bartoszewskiego, ich powojennych, wzajemnych kontaktów, otrzymanych wspólnie wyróżnień oraz losów ich archiwów, znajdujących się obecnie pod opieką Fundacji Karla Dedeciusa we Frankfurcie nad Odrą oraz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Dzięki współpracy tych właśnie instytucji wraz z Inicjatywą im. W. Bartoszewskiego Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Berlinie powstały nowe plansze.

stellungsteils ist eben der erfolgreichen Zusammenarbeit dieser beiden Institutionen in Kooperation mit der Bartoszewski-Initiative der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin und der finanzieller Unterstützung der Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien zu verdanken.

Unter den Gästen befanden sich Mitglieder der Dedeckius-Familie, Freunde des Deutschen Polen-Instituts und zahlreiche Bürgerinnen und Bürger Darmstadts mit Interesse am deutsch-polnischen Kultauraustausch.

Mit einem gelungenen Auftakt begann die Ausstellung auch das neue Jahr ihrer Wanderung durch Deutschland. Rund vierzig Gäste kamen am 16. Januar zur Finissage im Deutschen Polen-Institut. Das Programm der abschließenden Veranstaltung umfasste nicht nur die letzte Möglichkeit der Ausstellungsbesichtigung, sondern auch die Vorführung des 2017 entstandenen Films „Brückenbauer“, einer an Aussagen von Zeitzeugen reichen Dokumentation der deutsch-polnischen Aktivitäten von Władysław Bartoszewski, von seinen ersten tragischen Erfahrungen während des Krieges bis zur berühmten Rede im Deutschen Bundestag im April 1995. Die Besucherinnen und Besucher hatten diesmal die besondere Möglichkeit des direkten Gespräches mit der aus Warschau angereisten Regisseurin, Zofia Kunert, Autorin zahlreicher Dokumentarfilme zur Zeitgeschichte Polens. Von persönlichen Begegnungen mit Władysław Bartoszewski und aktuellen Elementen in seinem geistigen Nachlass erzählte Elżbieta Sobótka, ehemalige Generalkonsulin Polens in Köln und München. In Anlehnung an die Rede der polnischen Nobelpreisträgerin Olga Tokarczuk verglich sie die in Darmstadt (und vorher an anderen Orten) präsentierte Ausstellung zur „liebevollen Art über die Welt zu erzählen“.

*von links:
od lewej:*

*Elżbieta Sobótka, Zofia Kunert,
Andrzej Kaluza, Marcin Barcz*

Grzegorz Lityński

Wśród przybyłych na otwarcie gości znaleźli się przedstawiciele rodziny Karla Dedeciusa, przyjaciele Instytutu oraz zainteresowani kontaktami polsko-niemieckimi mieszkańcy Darmstadt.

Udanym akcentem rozpoczął się także kolejny rok podróży wystawy po Niemczech. Około czterdziestu gości przybyło w dniu 16 stycznia na finisaż w Niemieckim Instytucie Spraw Polskich. Program podsumowującego wystawę spotkania obejmował nie tylko ostatnią możliwość zwiedzania, lecz także prezentację powstałego w 2017 r. filmu „Budowniczy mostów” - zawierającej liczne wypowiedzi dokumentacji polsko-niemieckiej działalności Władysława Bartoszewskiego, od tragicznych doświadczeń lat wojny po słynne przemówienie w niemieckim Bundestagu w kwietniu 1995 r. Publiczność miała tym razem również wyjątkową możliwość bezpośredniej rozmowy z przybyłą z Warszawy reżyserką, Zofią Kunert, autorką licznych filmów dokumentalnych dotyczących najnowszej historii Polski. O osobistych spotkaniach z Władysławem Bartoszewskim i aktualnych elementach jego duchowej spuścizny opowiedziała Elżbieta Sobótka, była konsul generalna RP w Kolonii i Monachium. W oparciu o wykład noblowski Olgi Tokarczuk porównała ona prezentowaną w Darmstadt (a przedtem także w innych miastach Niemiec) wystawę do „czułej opowieści o świecie”.

Elżbieta Sobótka

Grzegorz Lityński

Schloss Hartenfels in Torgau

TORGAU 24. Januar – 9. März 2020

In einem denkwürdigen historischen Kontext und mit gewissen diplomatischen Kontroversen im Hintergrund verlief am 24. Januar 2020 in Torgau (Sachsen) die inzwischen elfte Eröffnung der Ausstellung über Władysław Bartoszewski (zugleich war es die zweite – nach der Finissage in Darmstadt am 16. Januar – Veranstaltung im neuen Jahr 2020).

Den Anlass bildete der Gedenktag an die Opfer der nationalsozialistischen Militärjustiz, der in Torgau traditionell seit einigen Jahren begangen wird. Torgau war im Zweiten Weltkrieg das Zentrum der NS-Militärjustiz (mit dem größten Wehrmachtgefängnis im sog. Fort Zinna) und seit 1943 der Sitz des Reichskriegsgerichts. Hier befand sich auch ein Kriegsgefangenenlager. Nach 1945 gab es in Torgau zwei Speziallager der sowjetischen Geheimpolizei NKWD. Von 1950 bis 1990 wurden dort politische Häftlinge, Gegner der SED-Diktatur, gefangen gehalten.

Die Gedenkveranstaltung am Fort Zinna eröffnete Siegfried Reiprich, Geschäftsführer der Stiftung Sächsische Gedenkstätten. Die zahlreich versammelten Gäste begrüßte Romina Barth, Oberbürgermeisterin der Stadt Torgau. In abschließenden Worten lud sie die Teilnehmer zur nachfolgenden Eröffnung der Władysław-Bartoszewski-Ausstellung ein. Die Gedenkrede hielt der Presseattaché der Polnischen Botschaft, Dariusz Pawłoś, der in seiner Ansprache u.a. enge persönliche Beziehungen mit Władysław Bartoszewski betonte.

An dieser Stelle ist eine kurze zusätzliche Erklärung angebracht: Im November 2019 wurde mit einem

Zamek Hartenfels w Torgau

TORGAU 24 stycznia – 9 marca 2020

W ważnym kontekście historycznym i z dyplomatycznymi kontrowersjami w tle przebiegło w dniu 24 stycznia 2020 r. w Torgau (Saksonia) jedenaste już otwarcie wystawy poświęconej Władysławowi Bartoszewskiemu (po zorganizowanym 16 stycznia finisażu w Darmstadt było to jednocześnie drugie wydarzenie w ramach wystawy w nowym roku 2020).

Okazję stanowił „Dzień pamięci o ofiarach nazistowskich sądów wojskowych”, od lat tradycyjnie obchodzony w Torgau. Miasto to było w latach drugiej wojny centrum nazistowskiego sądownictwa (w tutejszym forcie Zinna mieściło się największe więzienie Wehrmachtu), a od 1943 roku siedzibą Sądu Wojennego Rzeszy. Tutaj także znajdował się obóz jeniecki. Po 1945 roku w Torgau działały dwa specjalne obozy sowieckiej tajnej milicji NKWD. Od 1950 do 1990 przetrzymywani byli w nich więźniowie polityczni, przeciwnicy dyktatury Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec w ówczesnej NRD.

Uroczystość przed fortom Zinna otworzył Siegfried Reiprich, przewodniczący Fundacji Saksońskie Miejsca Pamięci. Licznych gości powitała Romina Barth, nadburmistrz miasta Torgau. Kończąc wystąpienie, zaprosiła uczestników na otwarcie wystawy o Władysławie Bartoszewskim. Mowę upamiętniającą ofiary terroru wygłosił attaché prasowy Ambasady RP, Dariusz Pawłoś, który podkreślił m.in. własne bliskie kontakty z Władysławem Bartoszewskim.

W tym miejscu wymagane jest krótkie wyjaśnienie okoliczności spotkania: w listopadzie 2019 roku decyzją Rady Miasta, Torgau zakończyło wieloletnią współpracę partnerską ze Strzegomiem. Powodem była

Beschluss des Torgauer Stadtrats die jahrelange Städtepartnerschaft mit dem polnischen Strzegom (Striegau) beendet. Grund war ein misslungener Besuch einer polnischen Delegation aus der Partnerstadt, die sich während des Stadtfests im Oktober 2019 „daneben benommen haben“ soll. Daraufhin sagte polnischer Botschafter Andrzej Przyłębski seinen geplanten Besuch in Torgau anlässlich des Gedenktages ab. Der Besuch von Presseattaché Dariusz Pawłos gab Hoffnung auf die Normalisierung des angespannten Verhältnisses. Die „Torgauer Zeitung“ illustrierte ihren umfangreichen Bericht mit dem aussagekräftigen Foto: „Händedruck zwischen Torgaus OBM Romina Barth und Botschaftsvertreter Dariusz Pawłos“. Zum Abschluss der Zeremonie am Fort Zinna waren auch Worte des Gedenkens zu hören, vorgelesen von Schülerinnen und Schülern des örtlichen Gymnasiums.

Die Eröffnung der Sonderausstellung „Władysław Bartoszewski (1922 – 2015): Widerstand – Erinnerung – Versöhnung – Kulturdialog“ fand anschließend im Dokumentations- und Informationszentrum Torgau auf Schloss Hartenfels statt. Rund siebzig Teilnehmerinnen und Teilnehmer füllten den Veranstaltungsraum (darunter Vertreterinnen und Vertreter der Bundeswehr und des diplomatischen Korps). Ansprachen hielten: der Gedenkstättenleiter Wolfgang Oleschinski, die Ausstellungskoordinatorin Anita Baranowska-Koch und der Kurator Marcin Barcz. In seiner Einführung in die Ausstellung betonte er u.a., dass Władysław Bartoszewski politischer Häftling zweier Diktaturen war (der nationalsozialistischen und der stalinistischen). Die Torgauer Gedenkstätte erhielt Bartoszkis Bücher mit Erinnerungen an die Gefängnisjahre. Nicht zuletzt aufgrund der erwähnten diplomatischen Auseinandersetzung im Hintergrund erlangte die Ausstellungseröffnung in Torgau unerwartet reges Interesse der örtlichen, bundesweiten und sogar polnischen Presse.

*Gäste der Vernissage auf Schloss Hartenfels
Goście wernisażu na zamku Hartenfels*

niefortunna wizyta polskiej delegacji z partnerskiego miasta, która podczas festiwalu w październiku 2019 r. miała zachować się „wysoce niestosownie”. W odpowiedzi, zaplanowaną z okazji dnia pamięci wizyty w Torgau odwołał ambasador RP, Andrzej Przyłębski. Obecność attaché prasowego dała nadzieję na normalizację napiętych relacji. Gazeta „Torgauer Zeitung“ zilustrowała obszerne doniesienie wymownym zdjęciem: „Uścisnął dłoni pomiędzy Nadburmistrz Torgau Rominą Barth i przedstawicielem Ambasady Dariuszem Pawłosiem“. Na zakończenie uroczystości przed fortrem Zinna uczniowie miejscowości szkoły odczytali „słowa pamięci“.

Otwarcie wystawy specjalnej „Władysław Bartoszewski (1922 – 2015): Pod prąd – Pamięć – Pojednanie – Dialog kultur“ miało miejsce w centrum Dokumentacji i Informacji na zamku Hartenfels. Salę wypełniło około 70 uczestniczek i uczestników (w tym przedstawicielki i przedstawiciele Bundeswehry oraz korpusu dyplomatycznego). Głos zabrali kolejno: kierownik miejsca pamięci Wolfgang Oleschinski, koordynatorka wystawy Anita Baranowska-Koch i kurator Marcin Barcz. We wprowadzeniu do wystawy podkreślił on m.in. fakt, iż Władysław Bartoszewski był więźniem politycznym dwóch dyktatur (narodowosocjalistycznej i komunistycznej). Miejsce pamięci w Torgau otrzymało do swych zbiorów książki ze wspomniami Władysława Bartoszewskiego z lat komunistycznych więzień: "Syndykat zbrodni" oraz "Dziennik z internowania". Między innymi z powodu wspomnianych wyżej dyplomatycznych kontrowersji w tle, otwarcie wystawy w Torgau spotkało się z nieoczekiwane szerokim zainteresowaniem lokalnych, ogólnoniemieckich, a nawet polskich mediów, w tym "Gazety Wyborczej".

Gemeinsame Besichtigung der Ausstellung mit Oberbürgermeisterin der Stadt Torgau, Romina Barth

Wspólne zwiedzanie wystawy z nadburmistrz Torgau, Rominą Barth

Marcin Barcz

Landratsamt Vorpommern-Greifswald in Pasewalk

PASEWALK 10. März – 17. Juni 2020

Im letzten Augenblick vor dem Ausbruch der Coronavirus-Pandemie in Europa ist es gelungen, die Ausstellung zur Biografie von Władysław Bartoszewski in Pasewalk (Mecklenburg-Vorpommern) zu eröffnen. Am 9. März fand der Umzug von Torgau statt. In Pasewalk fand die Ausstellung neue temporäre Adresse im Gebäude des Landratsamtes Vorpommern-Greifswald (ehemalige Kürassierkaserne).

Die Vernissage am 10. März eröffnete mit ihrer kurzen Ansprache die Kreistagspräsidentin und zugleich Bürgermeisterin der Stadt Pasewalk, Sandra Nachtweih. Die Gäste – rund 50 Personen, darunter zahlreiche Schülerinnen und Schüler sowie speziell aus diesem Anlass angereiste polnische Delegation der Partnerstadt Police mit Bürgermeister Władysław Diakun – wurden danach von der Ausstellungskoordinatorin und dem Kurator begrüßt.

Władysław Bartoszewski besuchte Mecklenburg-Vorpommern mehrmals. Beispiele seiner Visiten sind heute in den Archiven zu finden. Im September 2000 nahm er als polnischer Außenminister am Treffen mit Ministerpräsidenten der mit Polen angrenzenden Bundesländer teil. Im Juli 2003 war er in Schwerin am Dialogforum zu Gast und sprach über die damals noch zukünftige Osterweiterung. Sein letzter Besuch in Greifswald (er war zu dieser Zeit bereits 92 Jahre alt), fand am 18. Juli 2014 statt. Ministerpräsident Erwin Sellering würdigte Władysław Bartoszewski in der Aula der Ernst-Moritz-Arndt-Universität mit der Medaille für besondere Verdienste um das Land Mecklenburg-Vorpommern im vereinten Europa und der Welt. Während der Ausstellungseröffnung in Pasewalk wurden Fotos von dieser Veranstaltung präsentiert.

Marcin Barcz

Starostwo powiatowe Vorpommern-Greifswald w Pasewalk

PASEWALK 9 marca – 17 czerwca 2020

W ostatniej chwili przed ograniczeniami związanymi z wybuchem epidemii koronawirusa w Europie odbyła się przeprowadzka wystawy z Torgau (Saksonia) do Pasewalk (Meklemburgia-Pomorze Przednie). Wystawa znalazła nowy tymczasowy adres w budynku lokalnych władz okręgowych (dawne koszary kirasjerów).

Wernisaż w dniu 10 marca 2020 r. rozpoczął się od wystąpienia przewodniczącej Kreistagu i jednocześnie burmistrz Pasewalk, Sandry Nachtweih. Gości – około 50 osób, wśród nich liczne uczennice i uczniów oraz przybyłą na tę okazję polską delegację z partnerskiego miasta Police wraz z burmistrzem Władysławem Diakunem – powitali następnie koordynatorka wystawy i kurator.

Władysław Bartoszewski wielokrotnie odwiedzał Meklemburgię-Pomorze Przednie. Przykłady jego wizyt zachowały się w archiwach. We wrześniu 2000 r. uczestniczył jako polski minister spraw zagranicznych w spotkaniu z premierami landów graniczących z Polską. W lipcu 2003 r. brał udział w Schwerinie w Forum Dialogu, gdzie mówił o zbliżającym się wówczas rozszerzeniu Unii Europejskiej. Jego ostatnie odwiedziny w Greifswaldzie (miało wówczas 92 lata) odbyły się 18 lipca 2014 r. Premier Erwin Sellering nadał wtedy Władysławowi Bartoszewskiemu w auli uniwersytetu imienia Ernsta Moritza Arndta medal za szczególne zasługi dla Meklemburgii w zjednoczonej Europie i na świecie. W Pasewalk pokazane zostały fotografie z tego wydarzenia.

Prezentacja wystawy w Pasewalk byłaby możliwa dzięki kooperacji Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Berlinie z lokalnymi władzami i organizacją Demokratie-

Staatskanzlei, Jens Köhler

Staatskanzlei, Jens Köhler

Ministerpräsident Erwin Sellering mit Władysław Bartoszewski am 18. Juli 2014 in der Aula der Universität Greifswald
Premier Erwin Sellering z Władysławem Bartoszewskim 18 lipca 2014 r. w auli na Uniwersytecie w Greifswaldzie

Die Präsentation der Ausstellung war möglich dank der Kooperation zwischen der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin mit der Stadt Pasewalk und dem DemokratieLaden Anklam. Aufgrund der pandemiebedingten Begrenzungen musste die Ausstellung in Pasewalk bis 17. Juni bleiben. In dieser Zeit wurden ihre Video-Präsentationen und zusätzliche Begleitmaterialien dem breiten Publikum im Internet zur Verfügung gestellt. Zunächst sind vier kurze Filme mit der Vorstellung der jeweiligen Ausstellungsteile entstanden (und eine umfangreiche Video-Präsentation der bisherigen Ausstellungsorte). Daneben wurden in Zusammenarbeit mit dem DemokratieLaden Anklam sowie der Landeszentrale für politische Bildung Mecklenburg-Vorpommern zwei filmbasierte Unterrichtsstunden (Filme mit Arbeitsunterlagen) entwickelt: „Der Mensch in extremen Zeiten“, sowie „Und reiß uns den Hass aus der Seele“. In der immer länger werdenden Zeit der Pandemie entstanden weitere virtuelle Begleitmaterialien (all diese digitalen Produktionen sind auf der Homepage der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin zu sehen). Auf diese virtuelle Weise konnte die Ausstellung stets aktiv bleiben und die Möglichkeit weiterer Präsentationen in der realen Welt abwarten.

Gäste der Vernissage in Pasewalk
Goście wernisażu w Pasewalk

Johanna Horak, "Nordkurier"

Laden z pobliskiego Anklam. Z powodu związań z pandemią ograniczeń wystawa musiała pozostać w Pasewalk aż do 17 czerwca. W tym czasie szerokiej internetowej publiczności udostępnione zostały jej wirtualne prezentacje oraz dodatkowe materiały towarzyszące. W pierwszej kolejności powstały cztery krótkie filmy, poświęcone poszczególnym częściom wystawy (a także obszerny przegląd jej dotychczasowych przystanków). Oprócz nich we współpracy z DemokratieLaden Anklam i Landową Centralą Edukacji Politycznej Meklemburgii zrealizowane zostały dwie filmowe lekcje (filmy z towarzyszącymi materiałami drukowanymi), zatytułowane „Człowiek w czasach ekstremalnych“ oraz „I wyrwij nam z duszy nienawiść“. Przedłużający się okres pandemii przyniósł też kolejne cyfrowe prezentacje w uzupełnieniu wystawy (wszystkie one są dostępne na stronie internetowej Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Berlinie). W ten sposób wystawa mogła pozostać aktywna w przestrzeni wirtualnej i przeczekać trudny czas aż do możliwości wznowienia podróży w realnym świecie.

Von links: Werner Hackbarth, Bürgermeisterin Sandra Nachtweih, Ralf Schwarz und Anita Baranowska-Koch

Od lewej: Werner Hackbarth, burmistrz Sandra Nachtweih, Ralf Schwarz i Anita Baranowska-Koch

Johanna Horak, "Nordkurier"

Literaturhaus-halle.de

*Literaturhaus
Dom Literatury*

HALLE (Saale)
18. Juni – 8. Juli 2020

Trotz Begrenzungen im Zusammenhang mit der andauernden Corona-Krise, konnte die Ausstellung ihre Wanderung durch Deutschland im Juni 2020 wieder aufnehmen. Nach drei Monaten in mecklenburgischen Pasewalk und abgesagten Terminen in Greifswald und Frankfurt (Oder), fand schließlich ihr Transport nach Halle (Saale) in Sachsen-Anhalt statt. Dort fand sie neue Adresse im Literaturhaus, einer renommierten Kulturinstitution.

Den Aufbau der Ausstellung unterstützten engagierte Studierende des Alexander-Brückner-Zentrums für Polenstudien der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Teilnehmer des Blockseminars „Ausstellung als Ort der Geschichtsvermittlung am Beispiel biografischer Zugänge an deutsch-polnische Beziehungen im 20. Jahrhundert“. Bereits im Februar besuchte dieselbe Gruppe Warschau, wo sie sich vor Ort u.a. mit Bartoszewskis Biografie auseinandersetzen und mehr über die Arbeit der von ihm 2009 mitbegründeten Auschwitz-Birkenau-Stiftung erfahren konnte. Auch thematisch verbundene Internet-Workshops wurden in der Zwischenzeit angeboten.

Alexander-Brückner-Zentrum

Marcin Barcz

Cornelia Pieper, Anita Baranowska-Koch

HALLE (Saale)
18 czerwca – 8 lipca 2020

Pomimo trwających ograniczeń związanych z epidemią koronawirusa, wystawa wyruszyła w dalszą podróż po Niemczech. Po trzech miesiącach spędzonych w mecklemburskim Pasewalk i odwołanych terminach pokazów w Greifswaldzie oraz Frankfurcie nad Odrą, ekspozycja została przetransportowana do Halle (Saale) w Saksonii-Anhalt, gdzie stanęła w pomieszczeniach Domu Literatury (Literaturhaus), cenionej lokalnej instytucji kultury.

W montażu wystawy uczestniczyli studenci Centrum Studiów Polonoznawczych imienia Aleksandra Brücknera Uniwersytetu im. Martina Lutra w Halle-Wittenberdze, którzy w bieżącym semestrze brali udział w seminarium poświęconym teorii i praktyce edukacji historycznej przy wykorzystaniu wystaw. W lutym ta sama grupa odwiedziła Warszawę, gdzie uczestnicy mogli m.in. bliżej zapoznać się z biografią Władysława Bartoszewskiego i działalnością współzałożonej przez niego Fundacji Auschwitz-Birkenau. Przed otwarciem wystawy w Halle w ramach seminarium odbyły się także powiązane z nią tematycznie warsztaty internetowe.

Alexander-Brückner-Zentrum

Die offizielle Vernissage fand am 18. Juni statt. Aufgrund von Hygienebestimmungen war die Teilnehmerzahl auf nur 25 Gäste begrenzt. Es war zugleich die erste öffentliche Veranstaltung im Literaturhaus seit dem Ausbruch der Corona-Epidemie im März 2020. Alexander Suckel, Leiter des Literaturhauses begrüßte die Gäste und übergab anschließend das Wort an Frau Dr. Paulina Gulińska-Jurgiel vom Alexander-Brückner-Zentrum, Koordinatorin des Ausstellungsprojektes in Halle und zugleich Leiterin des erwähnten Seminars.

Als Ehrenrednerin wurde deutsche Generalkonsulin in Danzig, Cornelia Pieper in ihr Heimatort Halle eingeladen. In ihrer Ansprache erinnerte sie an wichtige Elemente der Biografie von Bartoszewski und an eigene persönliche Begegnungen mit dem Helden der Ausstellung (in den Jahren 2009 – 2013 war Cornelia Pieper Staatsministerin im Auswärtigen Amt und als Koordinatorin für die Kontakte mit Polen zuständig). Die Ansprachen während des offiziellen Teils der Eröffnung wurden aufgenommen und stehen im Internet auf dem YouTube-Kanal des Literaturhauses zur Verfügung.

Cornelia Pieper

W dniu 18 czerwca odbył się oficjalny wernisaż, z powodu regulacji antywirusowych zorganizowany przy organicznej liczbie jedynie 25 gości. Było to zarazem pierwsze spotkanie w Domu Literatury od czasu wybuchu epidemii w marcu. Przybyłą publiczność powitali dyrektor Domu Literatury Aleksander Suckel, a następnie dr Paulina Gulińska-Jurgiel (Centrum im. Aleksandra Brücknera), koordynatorka projektu prezentacji w Halle, prowadząca zarazem wspomniane seminarium związane z wystawą.

Honorowym gościem spotkania była konsul generalna RFN w Gdańsku, Cornelia Pieper, przybyła do rodzinnej miejscowości Halle specjalnie z okazji wernisażu. W swym wystąpieniu przypomniała ona zarówno główne wątki biografii Władysława Bartoszewskiego, jak też lata swojej osobistej współpracy z bohaterem wystawy (w latach 2009 – 2013 Cornelia Pieper była wiceministrem spraw zagranicznych Niemiec ds. kontaktów kulturalnych z zagranicą – w tym koordynatorką współpracy z Polską). Wystąpienia wygłoszone podczas wernisażu zostały sfilmowane i odstępne są na oficjalnym kanale YouTube Domu Literatury.

Marcin Barcz

*Neue Ausstellungstafel
Nowa plansza wystawy*

Karin Drechsler

Martina König, Dieter Hackmann

WEIMAR

4. August – 2. September 2020

Die Besuche von Władysław Bartoszewski in Weimar sind bis heute in besonders lebhafter Erinnerung geblieben. Um nur die wichtigsten zu erwähnen: Am 29. August 2008 wurde er dort mit dem Adam-Mickiewicz-Preis für Verdienste um die deutsch-französisch-polnische Zusammenarbeit ausgezeichnet (zusammen mit Jérôme Vaillant und Rudolf von Thadden). Ein halbes Jahr später war Bartoszewski erneut in der Kulturstadt zu Gast - am 15. März 2009 hielt er im Deutschen Nationaltheater die vielbeachtete (und stets aktuelle) Eröffnungsrede zum Thema „Europas demokratische Wurzeln und Werte“ im Rahmen der Reihe „Demokratie und Verfassung“. Am 17. März 2014 (ein Jahr vor seinem Tod) bekam er die Ehrenmitgliedschaft im zivilgesellschaftlichen Verein Weimarer Dreieck e.V. (die Laudatio hielt damals Außenminister a.D. Hans-Dietrich Genscher, auch ein Ehrenmitglied des seit 2010 existierenden Vereins). Im Anschluss an die damalige Verleihung der Ehrenmitgliedschaft fand am gleichen Tag in der Thüringer Staatskanzlei in Erfurt ein Diskussionsabend mit Władysław Bartoszewski, Hans-Dietrich Genscher und Ministerpräsidentin Christine Lieberknecht statt. Schließlich ist an dieser Stelle das langjährige Engagement Bartoszewskis für das 1991 entstandene Weimarer Dreieck zu erwähnen, welches er selbst in einem Interview („Thüringer Allgemeine“, 18.03.2014), als „eine der klügsten Entscheidungen in der europäischen Politik“ bezeichnete.

Vor dem Hintergrund dieser reichhaltigen Beziehungen war es nur zu erwarten, dass die inzwischen 14. Station der Ausstellung gerade in Weimar – trotz andauernder Corona-Beschränkungen – besonderes Interesse erweckt.

WEIMAR

4 sierpnia – 2 września 2020

Wizyty Władysława Bartoszewskiego w Weimarze do dzisiaj pozostały w szczególnie żywej pamięci. Wspomnieć wypada przynajmniej najważniejsze z nich: w dniu 29 sierpnia 2008 r. otrzymał on (wraz z Jérôme Vaillant i Rudolfem von Thadden) Nagrodę Adama Mickiewicza za zasługi dla współpracy polsko – niemiecko – francuskiej. Pół roku później, Władysław Bartoszewski ponownie odwiedził Weimar – 15 marca 2009 r. wygłosił w Niemieckim Teatrze Narodowym szeroko komentowane (i wciąż aktualne) przemówienie na temat „Demokratycznych korzeni i wartości Europy”, inicjujące cykl „Demokracja i Konstytucja“. Z kolei 17 marca 2014 r. (rok przed śmiercią) otrzymał honorowe członkostwo w obywatelskim Stowarzyszeniu Trójkąt Weimarski (laudację wygłosił wówczas były niemiecki minister spraw zagranicznych Hans-Dietrich Genscher, również członek honorowy istniejącego od 2010 r. stowarzyszenia). Po zakończeniu ceremonii, tego samego wieczoru w siedzibie władz Turyngii w Erfurcie odbyła się dyskusja z udziałem Władysława Bartoszewskiego, Hansa-Dietricha Genschera oraz premier Christine Lieberknecht. Wreszcie w miejscu tym wymienić należy wieloletnie zaangażowanie Władysława Bartoszewskiego na rzecz powstałego w 1991 r. Trójkąta Weimarskiego, który w jednym z wywiadów („Thüringer Allgemeine“, 18.03.2014), określił on mianem „jednej z najmądrzejszych decyzji polityki europejskiej“.

Na podstawie wspomnianych wyżej, licznych kontaktów można było oczekiwać, że właśnie w Weimarze, czternastym już miejscu prezentacji, wystawa o Władysławie Bartoszewskim spotka się – pomimo trwających ograniczeń związanych z pandemią – ze szczególnym zainteresowaniem.

Die offizielle Eröffnung mit vorausgehendem Pressegespräch in Anwesenheit des Weimarer Bürgermeisters Peter Kleine fand am 4. August 2020 im historischen Gebäude der Stadtverwaltung am Herderplatz statt. Am gleichen Tag hatten die angemeldeten Gäste die Möglichkeit an drei Kuratorenführungen teilzunehmen. Im Rahmen der Ausstellungseröffnung wurden zum ersten Mal speziell in Weimar zwei inzwischen entstandene Begleitausstellungen präsentiert: zwei Tafeln unter dem Titel „Władysław Bartoszewski und das Weimarer Dreieck“ mit einer Sammlung von Fotos und Dokumenten der zum Teil bereits erwähnten Besuche in Weimar sowie vier Roll-ups mit dem Titel „Ein Partner für Freiheit und Demokratie“ über die langjährige und enge Zusammenarbeit zwischen Władysław Bartoszewski und der Konrad-Adenauer-Stiftung. Die Stiftung gehörte auch – neben der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin, der Stadt Weimar und dem Verein Weimarer Dreieck e.V. – zu den Mitorganisatoren der Ausstellungsveranstaltungen in Weimar. Auf der Internetseite der Konrad-Adenauer-Stiftung wurden darüber hinaus während der gesamten Ausstellungspräsentation virtuelle Begleitmaterialien präsentiert, u.a. die Ansprachen des Stiftungsvorsitzenden Hans-Gert Pöttering und des Vorsitzenden des Vereins Weimarer Dreieck e.V. Dieter Hackmann sowie der Film „Brückebauer“ von Zofia Kunert.

Nach vier Wochen der Präsentation in der Weimarer Stadtverwaltung fand am 2. September 2020 die Finissage statt. Neben den Ansprachen von Vertreterinnen und Vertretern der Stadt und der Konrad-Adenauer-Stiftung ergriff auch der Vorsitzende des Vereins Weimarer Dreieck e.V., Dieter Hackmann, das Wort. Nach der anschließenden Vorführung des Films „Brückebauer“ hatten die Gäste die letzte Möglichkeit an einer Kuratorenführung teilzunehmen (vorher wurden zwei Sonderführungen angeboten, u.a. für die Mitglieder des Stadtrates).

Gäste der Finissage
Goście finisażu

Karin Drechsler

Wernisaż poprzedzony rozmową z przedstawicielami mediów odbył się w dniu 4 sierpnia w obecności burmistrza Petera Kleine w siedzibie władz Weimaru przy placu Herdera. Tego samego dnia zarejestrowani goście mogli uczestniczyć w oprowadzaniu kuratorskim.

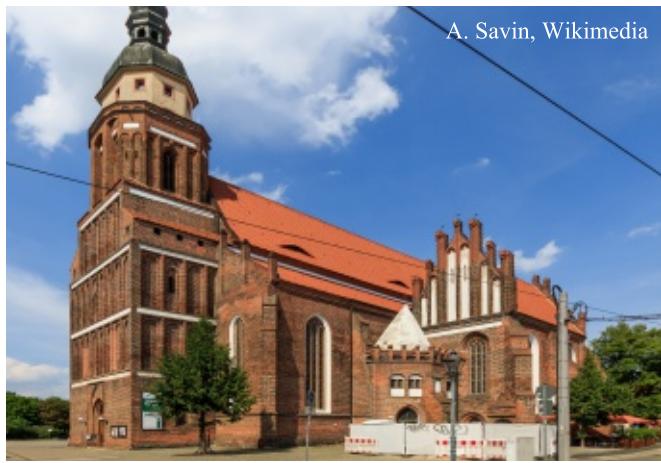
Obok ekspozycji głównej miała miejsce premiera dwóch dodatkowych wystaw towarzyszących. Dwie plansze zatytułowane „Władysław Bartoszewski i Trójkąt Weimarski” poświęcone zostały licznym fotogramom i dokumentom ze wspomnianych już częściowo wizyt bohatera wystawy w Weimarze. Ponadto na czterech rollupach pod tytułem „Partner wolności i demokracji” przedstawione zostały wieloletnie bliskie kontakty Władysława Bartoszewskiego z Fundacją Konrada Adenauera. Fundacja należała także – obok Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Berlinie, władz miasta Weimaru i Stowarzyszenia Trójkąt Weimarski – do grona głównych organizatorów weimarskiej wystawy. Na stronie internetowej Fundacji Konrada Adenauera zaprezentowane zostały również w czasie jej trwania wirtualne materiały uzupełniające, wśród nich przemówienia przewodniczącego Fundacji, Hansa-Gerta Pötteringa, i przewodniczącego Stowarzyszenia Trójkąt Weimarski, Dietera Hackmanna, jak też film „Budowniczy mostów” w reżyserii Zofii Kunert.

Po czterech tygodniach prezentacji, w siedzibie władz Weimaru w dniu 2 września 2020 r. odbył się finisaż wystawy. Poza wystąpieniami przedstawicieli miasta i Fundacji Konrada Adenauera, głos zabrał przewodniczący Stowarzyszenia Trójkąt Weimarski, Dieter Hackmann. Po projekcji filmu „Budowniczy mostów” goście mogli wziąć udział w oprowadzaniu kuratorskim (wcześniej, w ciągu dnia odbyły się dwa oprowadzania, m.in. dla członków Rady Miasta).

Dieter Hackmann

Karin Drechsler

Oberkirche St. Nikolai
Kościół św. Mikołaja

A. Savin, Wikimedia

COTTBUS

4. – 21. September 2020

Im September – unmittelbar nach dem Besuch in der Kulturstadt Weimar - kehrte die Ausstellung in den deutsch-polnischen Grenzraum zurück (bereits vor 1,5 Jahren, von März bis April 2019 war sie in Görlitz zu Gast) und konnte in Cottbus, in den historischen Räumlichkeiten der evangelischen Oberkirche St. Nikolai unter der Obhut des Pfarrers Dr. Uwe Weise präsentiert werden. Diese erfolgreiche, inzwischen fünfzehnte Station, war dank guter Zusammenarbeit zwischen den Deutsch-Polnischen Gesellschaften Berlin und Brandenburg mit der Konrad-Adenauer-Stiftung, dem Cottbuser Deutsch-Polnischen Verein und vielen engagierten Personen vor Ort möglich.

Im Gegensatz zu vielen früheren Ausstellungsorten waren in Cottbus nur wenige Spuren persönlicher Besuche Władysław Bartoszewskiego zu finden (andererseits verbanden ihn zu Lebzeiten viele aktive Kontakte mit politischen Kreisen Brandenburgs), dennoch schien gerade dort die Erinnerung an den Protagonisten der Ausstellung auffallend lebhaft zu sein. Zu betonen wäre besonders reges Interesse der sorbischen Gemeinschaft. Bereits im Vorjahr in Görlitz erweckte die Ausstellung die Aufmerksamkeit der sorbischen Medien (damals erschien u.a. ein umfangreicher Artikel in „Serbske Noviny“). Auch diesmal waren Vertreterinnen und Vertreter sorbischer Blätter und der RBB-Sendung „Lužyca“ vor Ort anwesend.

Die Vernissage in der Oberkirche fand am 4. September statt. In seiner Begrüßung konzentrierte sich der Gastgeber, Dr. Uwe Weise, besonders auf den Aspekt des Kulturdialoges und erwähnte – im Kontext des vierten Ausstellungsteiles zur Biografie von Karl Dedecius – die Rolle der Vermittler und Übersetzer in der Begegnung zwischen Menschen verschiedener Kultur-

COTTBUS

4 – 21 września 2020

We wrześniu – tuż po odwiedzinach w stolicy kultury, Weimarze – wystawa powróciła na pogranicze polsko-niemieckie (już półtora roku wcześniej, od marca do kwietnia 2019 r. gościła w Görlitz), gdzie mogła zostać zaprezentowana w zabytkowych pomieszczeniach kościoła ewangelickiego pod wezwaniem św. Mikołaja, pod opieką pastora, dr Uwe Weise. Ten piętnasty już przystanek możliwy był dzięki dobrej współpracy pomiędzy Towarzystwami Niemiecko-Polskimi w Berlinie i Brandenburgii, Fundacją Konrada Adenauera, Stowarzyszeniem Niemiecko-Polskim w Cottbus oraz wieloma zaangażowanymi osobami na miejscu.

W odróżnieniu od poprzednich przystanków, w Cottbus nie łatwo byłoby doszukać się śladów dawnych odwiedzin Władysława Bartoszewskiego (z drugiej strony, łączyły go za życia liczne kontakty z politycznymi środowiskami Brandenburgii), jednak tam właśnie pamięć o bohaterze wystawy okazała się zaskakująco żywa. Na podkreślenie zasługuje zwłaszcza szczególnie zainteresowanie społeczności Serbów Łużyckich. Już przed rokiem, w Görlitz, wystawa spotkała się z uwagą serbołużyckich mediów (ukazał się wówczas m.in. obszerny artykuł w piśmie „Serbske Noviny“). Także tym razem obecne były przedstawicielki i przedstawiciele serbołużyckiej prasy i audycji telewizyjnej „Lužyca“.

Wernisaż w kościele św. Mikołaja miał miejsce w dniu 4 września. Gospodarz, dr Uwe Weise, skupił się na aspekcie dialogu kultur i wspominał – w kontekście czwartej części wystawy, związanej z biografią Karla Dedeciusa – rolę tłumaczy, pośredników w spotkaniach pomiędzy ludźmi z różnych kręgów kulturo-wych. W następnej kolejności, przybyły z Poczdamu Stephan Raabe, przewodniczący Fundacji Konrada Adenauera w Brandenburgii, a zarazem dyrektor Forum Edukacji Politycznej, przedstawił biografię Wła-

Marcin Barcz

kreise. Als nächster Redner stellte der speziell aus Potsdam angereiste Stephan Raabe, Landesbeauftragter der Konrad-Adenauer-Stiftung und Leiter des Politischen Bildungsforums Brandenburg, die Biografie von Władysław Bartoszewski vor und sprach von seinen persönlichen Begegnungen aus der Zeit als Leiter des KAS-Büros in Warschau. Über die Aktivitäten der Bartoszewski-Initiative erzählte anschließend die Ausstellungskoordinatorin, Anita Baranowska-Koch. Der Ausstellungskurator Marcin Barcz erinnerte in seiner Einleitung in die Ausstellung vor allem an die Kontakte Bartoszewskis in evangelischen Kreisen: Von seinen ersten Begegnungen mit jungen evangelischen Mitgliedern der „Aktion Sühnezeichen“ im Jahre 1965 bis zur Teilnahme an der Konferenz zum 50. Jubiläum der sog. „Ostdenkschrift“ der Evangelischen Kirche in Deutschland, an der Bartoszewski im März 2015, nur wenige Wochen vor seinem Tod, in Warschau teilgenommen hat. Für die musikalische Umrahmung der Veranstaltung sorgte die Trompeten-AG des Evangelischen Gymnasiums Cottbus unter der Leitung von Andreas Käske.

In den folgenden Wochen blieb die Ausstellung in der Oberkirche und konnte von zahlreichen Besuchern besichtigt werden – nebenbei bemerkt: die Cottbuser St. Nikolai Kirche zählt zu den beliebtesten Sehenswürdigkeiten der Stadt und wird täglich sowohl von individuellen Touristen, als auch von organisierten Gruppen besucht. Viele konnten sich bei Gelegenheit – auch vorher unbeabsichtigt – mit der Biografie von Władysław Bartoszewski vertraut machen. Dank der umfangreichen Medienberichterstattung und den Einladungen in lokaler Presse wurden ebenfalls viele Cottbuser auf die Ausstellung aufmerksam gemacht – abgesehen von Online-Berichten erschienen die Informationen zur Ausstellung in allen wichtigsten (!) Cottbuser Printmedien, darunter in der sorbischen Zeitschrift „Nowy Casnik. Tyżenik za serbski lud“.

Am letzten Tag vor der Abreise der Ausstellung, 21. September, fanden zwei Workshops mit Schülerinnen und Schülern lokaler Gymnasien (darunter des Evangelischen Gymnasiums) statt. Der Ausstellungskurator stellte den jungen Besuchern zunächst die Ausstellung vor – danach folgten Gespräche über den Abbau von Ressentiments und den Weg zur normalen Nachbarschaft in der Nachkriegszeit. Die Schulklassen erhielten auch die von DPG Berlin herausgegebenen Broschüren „Meilensteine der deutsch-polnischen Verständigung“.

dysława Bartoszewskiego i wspomniał o osobistych spotkaniach z czasu pełnienia funkcji kierownika biura fundacyjnego w Warszawie. O działalności Inicjatywy im. Bartoszewskiego opowiadała koordynatorka wystawy, Anita Baranowska-Koch. Kurator Marcin Barcz skoncentrował się we wprowadzeniu przede wszystkim na kontaktach Bartoszewskiego w kręgach ewangelickich: od pierwszych spotkań z młodymi ewangelikami, członkami „Akcji Znak Pokuty” w roku 1965, aż do udziału w konferencji z okazji 50. rocznicy tzw. „Memorandum wschodniego” Kościoła Ewangelickiego w Niemczech, w której Bartoszewski uczestniczył w Warszawie w marcu 2015 r., zaledwie kilka tygodni przed śmiercią.

W ciągu kolejnych tygodni wystawa pozostała do dyspozycji licznych zwiedzających – kościół św. Mikołaja w Cottbus jest jednym z najbardziej znanych zabytków miasta, każdego dnia odwiedzają go zarówno turyści indywidualni, jak i zorganizowane grupy. Wiele osób mogło przy okazji – także niezamierzenie – zapoznać się z biografią Władysława Bartoszewskiego. Dzięki doniesieniom medialnym wiadomość o wystawie dotarła również do licznych mieszkańców Cottbus – obok relacji internetowych, informacja na temat wystawy ukazała się we wszystkich najważniejszych (!) miejscowych pismach: m.in. w serbołużyckim „Nowy Casnik. Tyżenik za serbski lud“.

W przeddzień wyjazdu wystawy, 21 września, odbyły się dwa warsztaty z uczniami miejscowych gimnazjów (w tym Gimnazjum Ewangelickiego). Kurator przedstawił młodym gościom ekspozycję, po czym nastąpiły rozmowy na temat radzenia sobie z uprzedzeniami i drogi do normalnego sąsiedztwa w latach powojennych. Klasy otrzymały także wydaną przez Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Berlinie broszurę „Kamienie milowe polsko-niemieckiego porozumienia”.

*Am Rednerpult Dr. Uwe Weise
Przemawia dr Uwe Weise*

Marcin Barcz

Universität Potsdam

Uniwersytet w Poczdamie

POTSDAM**24. September – 17. November 2020**

Im Kontext der Erinnerung an Władysław Bartoszewski war Potsdam vor allem als Ort von politischen Begegnungen relevant. Um nur einige Besuche in seinen letzten Lebensjahren zu erwähnen: am 2. Oktober 2006 hielt er in der Potsdamer Nikolaikirche die Festrede zum Tag der deutschen Einheit. Im Juni 2008 war er in der Brandenburgischen Hauptstadt erneut zu Gast, der Anlass war seine Ansprache zur Verleihung der deutsch-polnischen Journalistenpreise. Besonders bedeutungsvoll erscheint sein Festvortrag anlässlich der Veranstaltung des Brandenburgischen Landtages „20 Jahre friedliche Revolution, 20 Jahre Mauerfall“ am 18. November 2009. In Potsdam traf Władysław Bartoszewski auch mehrmals den Ministerpräsidenten und zugleich Koordinator für die deutsch-polnische zwischengesellschaftliche und grenznahe Zusammenarbeit im Auswärtigen Amt, Dietmar Woidke – u.a. am 24. Februar 2014. Sein letzter Besuch fand im Mai 2014 anlässlich der deutsch-polnischen Medientage statt.

Unmittelbar nach dem Umzug aus Cottbus, wurde die Ausstellung in den Räumlichkeiten der Potsdamer Universität, gegenüber dem Neuen Palais im historischen Park Sanssouci, aufgebaut. Die Deutsch-Polnische Gesellschaft Berlin konnte sich auch in Potsdam, dem inzwischen sechszehnten Standort der Ausstellung, auf vertrauenswürdige Partner verlassen: die Deutsch-Polnische Gesellschaft Brandenburg, zwei Universitäts-einrichtungen: School of Jewish Theology und das

POCZDAM**24 września – 17 listopada 2020**

W kontekście pamięci o Władysławie Bartoszewskim Poczdam stanowił przede wszystkim miejsce ważnych spotkań politycznych. Wspomnieć warto choćby kilka jego wizyt z ostatnich lat życia: 2 października 2006 roku wygłosił on w poczdamskim kościele Mikołaja uroczyste przemówienie z okazji Dnia Jedności Niemiec. Stolicę Brandenburgii ponownie odwiedził w czerwcu 2008 roku, tym razem na okoliczność wystąpienia towarzyszącego wręczeniu polsko-niemieckich nagród dziennikarskich. Szczególnie istotna wydaje się mowa na forum Brandenburskiego Landtagu „20 lat pokojowej rewolucji, 20 lat od upadku muru“ z 18 listopada 2009 roku. W Poczdamie Władysław Bartoszewski kilkakrotnie spotykał się z premierem Brandenburgii, a zarazem koordynatorem ds. polsko-niemieckiej współpracy przygranicznej, Dietmarem Woidke – m.in. 24 lutego 2014. Jego ostatnia wizyta miała miejsce w maju tego samego roku z okazji polsko-niemieckich Dni Mediów.

Bezpośrednio po przeprowadzce z Cottbus, ekspozycja ustawniona została w pomieszczeniach Uniwersytetu naprzeciw Nowego Pałacu w historycznym parku Sanssouci. W Poczdamie, szesnastym już miejscu prezentacji wystawy, Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Berlinie mogło polegać na zaufanych partnerach: Towarzystwie Niemiecko-Polskim w Brandenburgii, dwóch instytucjach uniwersyteckich - School of Jewish Theology oraz Instytucie Sławistyczki, a także na miejscowościowym oddziale Fundacji Konrada Adenauera.

Institut für Slawistik, sowie die Brandenburgische Stelle der Konrad-Adenauer-Stiftung. Im Verlauf von zwei Tagen vor der offiziellen Eröffnung haben mehrere Kuratorenführungen stattgefunden: darunter für die Studierenden sowie die Vertreterinnen und Vertreter der Presse. Auf der Liste der Begleitveranstaltungen stand auch ein Workshop für junge Mitglieder der Deutsch-Polnischen Gesellschaft.

Die Eröffnungsveranstaltung am 25. September fand – ähnlich wie einst in Oberhausen – an einem anderen Ort statt, in dem historischen Thalia-Filmtheater im Stadtteil Babelsberg. Die rund 40 Gäste (Grund für die reduzierte Besucherzahl waren die Corona-Bestimmungen) wurden von Stephan Raabe, dem Landesbeauftragten der Konrad-Adenauer-Stiftung und Leiter des Politischen Bildungsforums Brandenburg begrüßt. Nach der Eröffnungsrede folgte – ortsgemäß – der Film "Brückenbauer" von Zofia Kunert und das Gespräch mit der Generalkonsulin aus München und Köln a.D., Elżbieta Sobótka. Im abschließenden Teil der Vernissage zeigten die Organisatoren eine Auswahl von kurzen Videopräsentationen der Ausstellung. Es fehlte auch nicht an Fragen aus dem Publikum. Anstelle der Hauptausstellung konnten die Gäste im Foyer vier Roll-ups mit fotografischen Zeugnissen der Kontakte von Władysław Bartoszewski im Kreis der CDU-Politiker und der Konrad-Adenauer-Stiftung sehen.

Die sich inzwischen ausbreitende zweite Welle der Corona-Epidemie drohte in Potsdam weitere Pläne zu durchkreuzen. In der ersten Novemberwoche, unmittelbar vor dem geplanten (und schließlich abgesagten) Umzug der Ausstellung nach Greifswald, waren zwei abschließende Kuratorenführungen vorgesehen. Diese konnten auf teils virtuelle Weise erfolgen. Am 2. November führte der Kurator die in Potsdam versammelten Studienanfänger der Slawistik mittels Videoübertragung durch die Ausstellung. Am 6. November fand auf ähnliche Art das Seminar der Studienrichtung Jüdische Studien und Osteuropäische Kulturstudien zum Thema „Das umkämpfte Museum. Polnische Debatten über die Inszenierung von Vergangenheit“ statt. Neben der aktuellen Ausstellung wurden auch politischbrisante Museumsprojekte der letzten Jahre in Polen angesprochen: u.a. das Museum des Warschauer Aufstands, das Museum der Geschichte Polnischer Juden POLIN oder das Museum des Zweiten Weltkriegs in Danzig. An der Entstehung aller dieser Institutionen war Władysław Bartoszewski beteiligt.

W ciągu dwóch dni przed oficjalnym otwarciem odbył się szereg oprowadzań kuratorskich - wśród nich spotkanie ze studentkami i studentami oraz przedstawicielkami i przedstawicielami prasy. Na liście wydarzeń towarzyszących znalazły się również warsztaty dla młodych członków Towarzystwa Niemiecko-Polskiego.

Wernisaż wystawy zorganizowany został 25 września, a odbywał się – podobnie jak niegdyś w Oberhausen – w miejscu innym niż prezentacja samej wystawy, w położonym w dzielnicy Babelsberg historycznym kinie Thalia. Około czterdziestu przybyłych gości (powodem ograniczonej frekwencji były wymagania wynikające z epidemii) powitał Stephan Raabe, dyrektor landowego biura Fundacji Konrada Adenauera i kierownik Forum Edukacji Politycznej w Brandenburgii. Po wystąpieniu wprowadzającym nastąpiła – stosownie do miejsca – projekcja filmu „Budowniczy mostów” w reżyserii Zofii Kunert, a po niej rozmowa z byłą konsul generalną w Monachium i Kolonii, Elżbietą Sobótką. W podsumowującej części wernisażu organizatorzy pokazali wybór krótkich filmowych prezentacji wystawy. Nie zabrakło także pytań ze strony publiczności. Zamiast wystawy głównej goście obejrzeć mogli w holu cztery rollupy z fotografiami dotyczącymi kontaktów Władysława Bartoszewskiego z Fundacją Konrada Adenauera.

Rozprzestrzeniająca się tymczasem druga fala pandemii koronawirusa zagroziła dalszym planom związany z prezentacją wystawy w Poczdamie. W pierwszym tygodniu listopada, tuż przed spodziewaną (ostatecznie odwołaną) przeprowadzką do Greifswaldu, przewidziane były dwa finałowe oprowadzania kuratorskie. Odbyły się one w sposób wirtualny. W dniu 2 listopada kurator za pośrednictwem wideokonferencji oprowadził po wystawie zebranych w Poczdamie studentów pierwszego semestru Slawistyki, a 6 listopada w podobny sposób odbyło się seminarium dla słuchaczy Judaistyki i Kultury Europy Wschodniej, poświęcone tematyce „Sporne muzeum. Polskie debaty nad inscenizacją historii“. Obok aktualnej wystawy wspomniano także inne związane z politycznymi kontrowersjami projekty muzealne ostatnich lat: wśród nich Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN czy Muzeum II wojny światowej w Gdańsku. W powstaniu wszystkich tych instytucji uczestniczył jako członek kolegiów lub rad programowych Władysław Bartoszewski.

Gräfin-Dönhoff-Gebäude

Jan Oliver Koch

Budynek imienia hrabiny Dönhoff

FRANKFURT (Oder) 18. November 2020 – Januar 2021

Schon seit Herbst 2019 dauerten die Vorbereitungen auf die Präsentation der Bartoszewski-Ausstellung in der deutsch-polnischen Doppelstadt Frankfurt (Oder) - Słubice. Der Termin musste aber aufgrund der Corona-Pandemie mehrmals verschoben werden. Schließlich war es trotz der Einschränkungen soweit. Am 18. November 2020 fand die Ausstellung ein neues Zuhause auf dem Campus der Europa-Universität Viadrina, im Gräfin-Dönhoff-Gebäude. Ein durchaus passender Ort, denn die Namensgeberin Marion Gräfin Dönhoff, eine der bedeutendsten deutschen Publizistinnen der Nachkriegszeit und Friedenspreisträgerin, gehörte zum vertrauten Bekanntenkreis von Władysław Bartoszewski. Nicht nur solch symbolische Beziehungen verbanden den Protagonisten der Ausstellung mit der verdienten Lehrstätte an der Oder. Diesem Thema – den lebhaften Kontakten Bartoszewskis mit der Viadrina - ist der vierte Ausstellungsteil „Kulturdialog“ gewidmet. Bereits 1995 war Władysław Bartoszewski als damaliger polnischer Außenminister zusammen mit seinem deutschen Amtskollegen Klaus Kinkel an der Verleihung des Deutsch-Polnischen Preises an die Europa-Universität Viadrina und das Collegium Polonicum beteiligt. Er selbst erhielt wiederum an der Viadrina im Jahre 2008 zusammen mit Prof. Gesine Schwan den Europäischen Kulturpreis. Seinen zahlreichen Besuchen in Frankfurt (Oder) könnten an dieser Stelle vermutlich mehrere Seiten gewidmet werden.

Eine Woche nach dem Ausstellungsaufbau, am 26. November fand anlässlich der Vernissage ein ebenfalls seit langem geplantes Symposium im Online-Format statt. Im virtuellen Debattenraum versammelten sich Bartoszewski-Freunde, um unter dem Motto „Brücken bauen“ über den aktuellen Nachlass des deutsch-polni-

FRANKFURT nad Odrą 18. listopada 2020 – styczeń 2021

Od jesieni 2019 r. trwały przygotowania do prezentacji wystawy poświęconej Władysławowi Bartoszewskiemu w położonych na pograniczu polsko-niemieckim Frankfurcie nad Odrą i Słubicach. Termin ten musiał jednak zostać kilkakrotnie przesunięty z uwagi na epidemię koronawirusa. Ostatecznie wernisaż – pomimo trwających ograniczeń – mógł dojść do skutku. W dniu 18 listopada 2020 r. wystawa trafiła na kampus Europejskiego Uniwersytetu Viadrina i stanęła w budynku imienia hrabiny Dönhoff – miejscu szczególnie stosownym choćby z uwagi na fakt, że jego patronka, hrabina Marion Dönhoff, jedna z najważniejszych niemieckich publicystek lat powojennych i laureatka Nagrody Pokojowej Niemieckiego Księgarstwa, należała do kręgu zaufanych znajomych Władysława Bartoszewskiego. Jednak nie tylko podobne symboliczne związki łączyły bohatera wystawy z zasłużoną uczelnią nad Odrą. Tematyce żywych kontaktów Bartoszewskiego z Viadriną poświęcona została czwarta część

Aufbau der Ausstellung / montaż wystawy von links / od lewej: Anita Baranowska-Koch, Hans-Gerd Happel, Anita Szczukowski

Jan Oliver Koch

Grafik / grafika: Wiesław Smetek

schen Versöhners zu diskutieren. Die im Internet übertragene Video-Konferenz kam dank der Kooperation zwischen der Bartoszewski-Initiative der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin, der Karl-Dedecius-Stiftung, der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder), der Ossoliński-Nationalbibliothek in Wrocław, der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität in Warschau und dem Pilecki-Institut (mit finanzieller Förderung der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit und der Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien) zustande.

Im einleitenden Teil wurden die virtuell versammelten Gäste und Zuschauer von Vertreterinnen und Vertretern dieser Institutionen begrüßt, darunter Prof. Julia von Blumenthal (Präsidentin der Europa-Universität Viadrina), Prof. Marek Stokłosa (Prorektor der Kardinal-Wyszyński-Universität), Dr. Dorota Sidorowicz-Mulak (stellv. Direktorin der Ossoliński-Nationalbibliothek), Cornelius Ochmann (Geschäftsführer der Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit), Dr. Hans-Gerd Happel (Vorsitzender der Karl-Dedecius-Stiftung) und Dipl.-Ing. Anita Baranowska-Koch (Bartoszewski-Initiative). Während der virtuellen Ausstellungseröffnung sprachen ihre Kuratoren: Dr. Marcin Barcz, Dr. Ilona Czechowska und Dr. Małgorzata Preisner-Stokłosa. In die Thematik des Symposiums führte Dr. Andrzej Krawczyk (ehem. Botschafter Polens) mit einem Referat ein.

Danach folgten zwei Diskussionsrunden. Im ersten Panel unter dem Titel „Wissenschaftliche und gesellschaftliche Brücken“, moderiert von Prof. Irena Lipowicz (Kardinal-Wyszyński-Universität) sprachen Prof. Gesine Schwan (Präsidentin der Humboldt-Viadrina Governance Platform), Prof. Robert Traba (Vorsitzender der Deutsch-Polnischen Schulbuchkommission) und Prof. Andrzej Friszke (Institut für Politische Studien). Am zweiten Panel „Diplomatische Brücken“ unter der Leitung von Wojciech Soczewica (Direktor

wystawy „Dialog kultur“. Już w roku 1995, jako ówczesny polski minister spraw zagranicznych, uczestniczył on wraz ze swym niemieckim odpowiedniem Klausem Kinkelem we wręczeniu Europejskiemu Uniwersytetowi we Frankfurcie nad Odrą oraz Collegium Polonicum w Słubicach prestiżowej Nagrody Polsko-Niemieckiej. Z kolei sam Władysław Bartoszewski w roku 2008 wraz z prof. Gesine Schwan wyróżniony został na Viadrinie Europejską Nagrodą Kultury. Jego pozostałym licznym wizytom we Frankfurcie nad Odrą poświęcić można by zapewne wiele stron.

Tydzień po przeprowadzce wystawy, w dniu 26 listopada z okazji długo wyczekianego wernisażu odbyło się internetowe symposium. W wirtualnej przestrzeni dyskusyjnej zgromadzili się przyjaciele Władysława Bartoszewskiego, aby pod hasłem „Budowania mostów” porozmawiać o aktualnych elementach spuścizny jednego z głównych bohaterów polsko-niemieckiego pojednania. Transmitowana w sieci wideokonferencja odbyła się dzięki współpracy Inicjatywy imienia Władysława Bartoszewskiego przy Towarzystwie Niemiecko-Polskim w Berlinie, Fundacji Karla Dedeciusa, Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Instytutu Pileckiego (z finansowym wsparciem Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej oraz Pełnomocniczki Rządu Federalnego ds. Kultury i Mediów).

W części wprowadzającej, zebranych wirtualnie uczestników i widzów powitali przedstawiciele i przedstawicielki wspomnianych instytucji, wśród nich prof. Julia von Blumenthal (prezydent Europejskiego Uniwersytetu Viadrina), ks. prof. Marek Stokłosa (prorektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego), dr Dorota Sidorowicz-Mulak (wicedyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich), Cornelius Ochmann (dyrektor zarządzający Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej), dr Hans-Gerd Happel (Przewodniczący Rady Fundacji Karla Dedeciusa) i dypl. inż. Anita Baranowska-Koch (koordynatorka wystawy z ramienia Inicjatywy im. W. Bartoszewskiego). W ramach wirtualnego otwarcia wystawy wystąpili jej kuratorzy: dr Marcin Barcz, dr Ilona Czechowska oraz dr Małgorzata Preisner-Stokłosa. W tematykę symposium wprowadził referat dr Andrzeja Krawczyka (b. ambasadora).

Następnie odbyły się dwie rundy dyskusyjne. W pierwszym panelu zatytułowanym „Pomosty nauki i społeczeństwa”, moderowanym przez prof. Irenę Lipowicz

der Auschwitz-Birkenau-Stiftung) beteiligten sich Dr. Marek Prawda (Leiter der Vertretung der europäischen Kommission in Polen), Cornelia Pieper (Generalkonsulin der BRD in Gdańsk) und Rüdiger von Fritsch (Deutscher Botschafter in Polen a.D.). Zusammengefasst wurde das Symposium anschließend von Elżbieta Sobótka (Mitglied im Stiftungsbeirat der Europa-Universität Viadrina) und Dr. Beata Zbarachewicz (Kardinal - Wyszyński - Universität). Das Schlusswort hielt Dr. Władysław Teofil Bartoszewski. Die Videoaufnahme des Symposiums steht auf der Homepage der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin zur Verfügung.

Der Erinnerung an Władysław Bartoszewski und aktuellen Elementen in seinem Nachlass waren auch kleinere Begleitveranstaltungen gewidmet, darunter das virtuelle „Grenzgespräch“ zwischen Pfarrer Dr. Justus Werdin, Elżbieta Sobótka und Dr. Marcin Barcz (mit einleitenden Worten von Prof. Julia von Blumenthal und Dr. Hans-Gerd Happel) am 2. Dezember oder der Internetworkshop für Schüler aus Słubice durchgeführt von Dr. Małgorzata Preisner-Stokłosa am 9. Dezember.

(Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), wystąpili prof. Gesine Schwan (prezes Humboldt-Viadrina Governance Platform), prof. Robert Traba (prowadzący Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej) i prof. Andrzej Friszke (Instytut Studiów Politycznych PAN). W drugim panelu poświęconym „Pomostom dyplomacji“ pod kierunkiem Wojciecha Soczewicy (dyrektora Fundacji Auschwitz-Birkenau) uczestniczyli dr Marek Prawda (dyrektor Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce), Cornelia Pieper (konsul generalna Niemiec w Gdańsk) oraz Rüdiger von Fritsch (były ambasador Niemiec w Polsce). Sympozjum podsumowały Elżbieta Sobótka (członek Rady Fundacji Europejskiego Uniwersytetu Viadrina) i dr Beata Zbarachewicz (członek Rady Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Na zakończenie głos zabrał dr Władysław Teofil Bartoszewski. Pełne audiowizualne nagranie przebiegu sympozjum dostępne jest na stronie internetowej Towarzystwa Niemiecko-Polskiego w Berlinie.

Pamięci o Władysławie Bartoszewskim i aktualnym elementom jego spuścizny poświęcone były także mniejsze wydarzenia towarzyszące, wśród nich wirtualna „Rozmowa na pograniczu“ z ks. dr Justusem Werdinem, Elżbieta Sobótką i dr Marcinem Barczem (z wprowadzeniem prof. Julii von Blumenthal i dr Hansa-Gerda Happla) w dniu 2 grudnia oraz warsztaty internetowe dla uczniów ze Słubic przeprowadzone 9 grudnia przez dr Małgorzatę Preisner-Stokłosę.

Und der Weg geht weiter...

An der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder) „erlebte“ die Ausstellung den Jahreswechsel 2020/21 und beginnt nun das dritte Jahr ihrer erfolgreichen Wanderung durch Deutschland. Im Reiseprogramm stehen diesmal wieder wichtige Orte mit markanten Spuren der deutsch-polnischen Arbeit Władysław Bartoszewskis – darunter Tutzing, Regensburg, Stuttgart und Mainz. Auch wenn bedingt durch Corona nicht alles und nicht immer nach ursprünglichen Plänen laufen sollte – die bisherigen Erfahrungen haben es deutlich gezeigt: Bartoszewski öffnet stets neue, manchmal ungeahnte Wege. Vor allen Dingen eröffnet er immer neue Herzen, seine Gedanken und Wertvorstellungen regen die Menschen an und ermöglichen wunderbare Begegnungen. Dafür sind wir dankbar und darauf freuen wir uns schon jetzt.

A droga prowadzi dalej...

Na Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurtie nad Odrą wystawa spędziła okres świąteczny 2020/21 i rozpoczyna obecnie trzeci rok owocnej wędrówki po Niemczech. Program dalszej podróży obejmuje kolejne ważne miejscowości ze śladami polsko-niemieckiej pracy Władysława Bartoszewskiego – m.in. Tutzing, Ratyżbonę, Stuttgart i Moguncję. Gdyby nawet z powodu trwającej epidemii nie wszystkie plany miały zostać zrealizowane w zamierzonym zakresie – dotychczasowe doświadczenia pokazują wyraźnie: Władysław Bartoszewski otwiera stale nowe, czasem nieoczekiwane drogi. Przede wszystkim otwiera nowe serca, a jego myśl i wartości inspirują ludzi, umożliwiając niezwykłe spotkania. Za nie właśnie jesteśmy szczególnie wdzięczni i one wypełniają nas już teraz radosnym oczekiwaniem.

* * *

* * *

WŁADYSŁAW BARTOSZEWSKI 1922-2015

Widerstand - Erinnerung - Versöhnung - Kulturdialog

Pod prąd - Pamięć - Pojednanie - Dialog kultur

Veranstalter / Organizatorzy

Deutsch-Polnische
Gesellschaft Berlin e. V.

Towarzystwo Niemiecko-Polskie w Berlinie

BARTOSZEWSKI-INITIATIVE
Deutsch-Polnische Gesellschaft

Partner / Partnerzy

OSSOLINEUM

Związek
Narodowy
im. Ossolińskich

MUZEUM
PANA
TADEUSZA
OSSOLINEUM

Förderer der Ausstellung / Promotorzy wystawy

Die Beauftragte der Bundesregierung
für Kultur und Medien

FUNDACJA WSPÓŁPRACY
POLSKO-NIEMIECKIEJ
STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT

Ausstellungsorte und die Kooperationspartner / Miejsca wystawy i partnerzy

Sankt Augustin

Der Präsident
des Landtags
Nordrhein-Westfalen

Ministerium für Kinder, Familie,
Flüchtlinge und Integration
des Landes Nordrhein-Westfalen

Oberhausen

Deutsch-Polnische Gesellschaft
Saar e. V.

Darmstadt

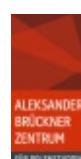
Pasewalk

Halle (Saale)

literat
urhau
s Halle

Cottbus

Potsdam

School of Jewish Theology
Institut für Slavistik

Frankfurt (Oder)

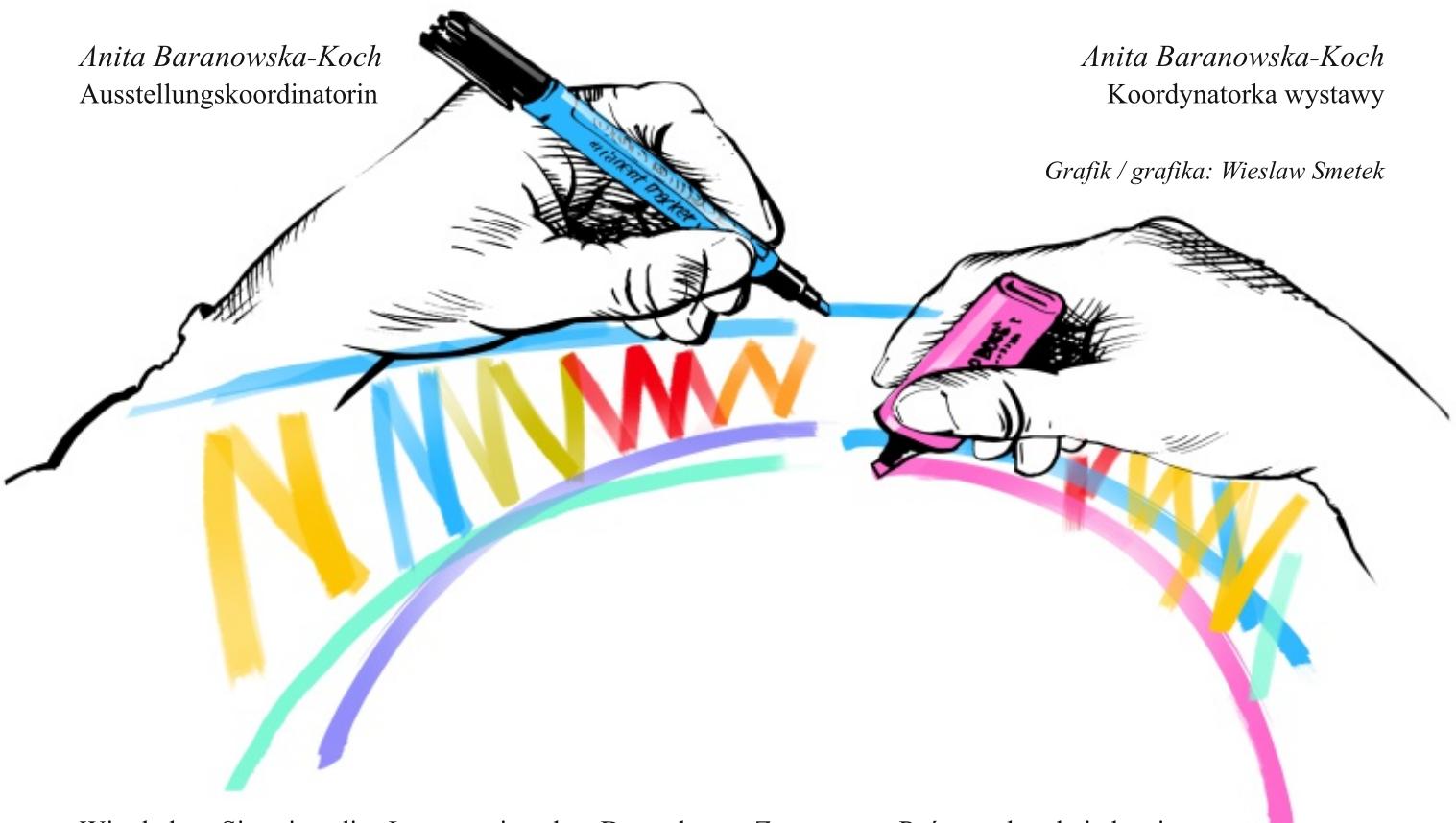
Im Dezember 2020 beenden wir die bisherige Reise der Ausstellung in der deutsch-polnischen Grenzregion. Europäische Städte an der Oder, wie Frankfurt und Słubice oder Zgorzelec und Görlitz lassen uns in Gedanken zu unserem ursprünglichen Vorhaben zurückkehren: eine Brücke zwischen Deutschland und Polen nach Władysław Bartoszewski zu benennen. Dieser symbolische „Brückenbauer“ verdiente es zweifellos, seinen Namen bei einer der realen Brücken zu verewigen, die unsere zwei benachbarte Länder verbindet. Władysław Bartoszewski leistete großen Beitrag zum Prozess der Aufnahme Polens in die Europäische Union. Im Jahre 2011, anlässlich der Eröffnung der Ausstellung „Tür an Tür. Polen – Deutschland. 1000 Jahre Kunst und Geschichte“, sprach er mit Freude darüber, dass wir endlich „normale“ Nachbar geworden sind. Das ist eine gemeinsame Errungenschaft von uns allen – als Zivilgesellschaft werden wir alles daran setzen, dieses Werk nicht zerstören zu lassen.

Anita Baranowska-Koch
Ausstellungskoordinatorin

W grudniu 2020 roku kończymy dotychczasową podróż wystawy w rejonie polsko-niemieckiego przygranicza. Europejskie miasta nad Odrą, jak Frankfurt i Słubice czy Zgorzelec i Görlitz sprzyjają myślowi o naszym pierwotnym zamierzeniu: nazwaniu mostu łączącego Polskę z Niemcami imieniem Władysława Bartoszewskiego. Ten symboliczny „budowniczy mostów” niewątpliwie zasłużył na uwiecznienie jego nazwiska na jednym z realnych mostów pomiędzy naszymi dwoma sąsiedzkimi krajami. Władysław Bartoszewski miał ogromny wkład w proces przyjęcia Polski do grona państw Unii Europejskiej. W 2011 roku, z okazji otwarcia wystawy „Obok. Polska – Niemcy. 1000 lat historii w sztuce“, z radością mówił o tym, że nareszcie staliśmy się „normalnymi” sąsiadami. Jest to nasze wspólne osiągnięcie - jako społeczeństwo obywatelskie dołożymy wszelkich starań, aby nie zniszczyć tego dzieła.

Anita Baranowska-Koch
Koordynatorka wystawy

Grafik / grafika: Wiesław Smetek

Wir laden Sie ein, die Internetseite der Deutsch-Polnischen Gesellschaft Berlin zu besuchen. Neben aktuellen Informationen zur Ausstellung, finden Sie dort auch virtuelle Begleitmaterialien, darunter Video-Präsentationen der Ausstellungsteile, Fotodokumentationen der bisherigen Stationen oder filmbasierte Unterrichtsstunden:

Zapraszamy Państwa do odwiedzenia strony internetowej Towarzystwa Niemiecko - Polskiego w Berlinie. Poza aktualnymi informacjami o wystawie, znajdują się tam także wirtualne materiały towarzyszące, wśród nich wideo prezentacje poszczególnych części wystawy, fotograficzne dokumentacje jej dotychczasowych przystanków oraz lekcje oparte o filmy: